

ВІЙСЬКО

№11 (77) 2006

УКРАЇНИ

4

Соціальний регрес

16

Валіза без ручки

42

Війни XXI століття

ВІЙСЬКО УКРАЇНИ

ЦЕНТРАЛЬНИЙ ДРУКОВАНИЙ ОРГАН
МІНІСТЕРСТВА ОБОРОНИ УКРАЇНИ

Головний редактор:

Володимир ГОРІШНЯК
redactorVU@yahoo.com

Редакційна колегія:

Сергій БАСАРАБ
Петро БУНЯК
Володимир ГАЛАНЦЕВ
Микола ДРАГАН
Сергій КОЖЕНЕВСЬКИЙ
Олександр КОПАНИЦЯ
Григорій КРИВОШЕЯ
Юрій КУЗНЕЦОВ
Анатолій ЛОПАТА
Андрій ЛИСЕНКО
Володимир ПАСЬКО
Віталій РАДЕЦЬКИЙ
Іван СТУПАК
Ілля ТИЩЕНКО
Андрій ФЕЩЕНКО

Дизайн та верстка:

Андрій ПОГОРЕЛОВ

Літературні редактори:

Валентина БОЖОК
Людмила ЗАГОРОНЮК

Більше редактор:

Сергій ПОПСУЄВИЧ

Реклама:

Вадим ЗЕЛІНСЬКИЙ
В'ячеслав ПЕТРОВСЬКИЙ

Засновник Міністерство оборони України
Рік заснування часопису — 1994,
Перший редактор — Вячеслав БОЛОТНЮК

Адреса редакції: вул. Мельникова, 81. 04050,
Київ, Україна, а/с 72. Тел. (044) 483-08-39,
489-38-59, 454-42-02.
E-mail: viysko2003@ukr.net;
http://www.mil.gov.ua/viysko_ua
© «Військо України», 2006

Свідоцтво про державну реєстрацію
КВ № 827 від 12.07.1994 р.
Підписано до друку: 02.11.2006 р.

Передплатний індекс: 74101

Передплату можна оформити в кожному
відділенні зв'язку.

Інформаційна підтримка:
Управління прес-служби МО України.

При використанні матеріалів посилання на
журнал «Військо України» обов'язкове.
Рукописи, фотознімки, малюнки редакція не
рецензує і не повертає. Журнал надає авторам
можливість висловлювати думки, які не
віддзеркалюють погляди редакції. За рекламну
інформацію відповідає рекламодавець.

ТЕМА НОМЕРА4

Соціальний регрес

Сергій БАСАРАБ

ЦІЛКОМ НЕ ТАЄМНО7

**«На Рибальському
є з ким йти у розвідку...»**

Іван СТУПАК

АРМІЇ СВІТУ12

**Томас Рапатц: «Наші нації дуже схожі: ми —
відкриті й гостинні люди. Тому в Україні
я почуваюся напрочуд комфортно...»**

НОТА ВЕНЕ16

Валіза без ручки

Олег МАТЕНКО

АРСЕНАЛ19

**Чи відкриється друге дихання
у літака «відкритого неба»?**

Андрій ФЕЩЕНКО

ЛІТЕРАТУРНИЙ ДЕСАНТ.....31

Пора істини

Володимир ПАСЬКО

ЕКСКЛЮЗИВ34

**Олександр Муравйов: «Емблема повинна
говорити мовою символів, а не слів»**

СУЧАСНІ МЕМУАРИ38

**Криголам.
Спогади «бунтівного» полковника**

Віталій ЛАЗОРКІН

ГЕОПОЛІТИКА42

Війни XXI століття

Сергій МОСОВ

ТВОЇ СИНИ, УКРАЇНО!46

**«Душу — Богові, серце — дамі,
життя — державі, честь — нікому!»**

Юрій ЛАВРОВ

Міністр оборони України Анатолій ГРИЦЕНКО:

«Ми готові розпочати реалізацію Плану дій щодо набуття членства. Більше того, ми зобов'язані це зробити, навіть не вступаючи до НАТО, бо це треба нашим громадянам, кожному з нас»

— Співпраця з НАТО — це та сфера, в якій у нас є серйозні здобутки та успіхи, які ми маємо берегти... Зараз Україна не готова вступити до НАТО — це об'єктивно, НАТО не готове прийняти Україну — це також об'єктивно... Розумієте, справа в чому? На відміну від, наприклад, Ташкентського договору про колективну безпеку, НАТО висуває дуже високі вимоги до країн-членів. Тому що НАТО — це не просто, скажемо так, спільнота армій, це спільнота країн, які можуть жити без кордонів, які мають співставні стандарти життя, демократії і так далі. Треба піднятися до цих стандартів. Саме тому зараз ніхто із серйозних експертів, на мою думку, не говорить про готовність і України, і НАТО. Але мова йде про те, що ми готові розпочати реалізацію Плану дій щодо набуття членства. І в ході його виконання ми можемо вийти на ці стандарти. Більше того, ми зобов'язані це зробити, навіть не вступаючи до НАТО, бо це треба нашим громадянам, кожному з нас.

— Згода громадян країни, яка претендує на членство в НАТО, є першочерговою умовою для вступу?

— Ні. Справа в тому, що громадян ніхто не питає — чи вступати їм в СНД, ВТО, в ЄврАзЕС чи в Раду Європи... Це питання, які, згідно з нашим чинним законодавством, вирішуються відповідними державними структурами. Але я погоджуюся з Вами в тому, що дуже важливо, аби напрями політики, які пропагує політична еліта і державне керівництво, поділялися суспільством. І в цьому плані, дійсно, треба людям пояснювати, що таке НАТО.

— Таким «роз'ясненням» займаються політичні сили, які виступають проти вступу України до НАТО. По-перше, вони стверджують, що у нас буде згорнено військово виробництво і, відповідно, звільнитимуться люди. По-друге, українські військовики братимуть участь у бойових операціях НАТО. І третє — на території України будуть розміщені іноземні військові бази.

— Посол Сполучених Штатів вже публічно підтвердив: у разі вступу України до НАТО розміщення на її території військових баз не планується. Щодо участі в операціях альянсу. Так, ми беремо участь в операціях Альянсу. Але участь в цих операціях бере і Росія. Нині сторожовий корабель «Пытливый» виконує завдання у Середземному морі, в операції НАТО «Активне зусилля». Більше того, на території Росії проводяться військові навчання, і там ніхто не лягає поперек грузовиків американських, німецьких чи інших. Росія, поки ми з вами говоримо про те, йти чи не йти до НАТО, у співпраці з цією організацією просулася набагато далі. І стосовно ВПК. Досить вже цих спекуляцій! Ми, на жаль, обвалюємо свій ВПК із-за того, що не спроможні самі розвивати його. А якщо взяти досвід країн, які вступили до НАТО нещодавно, то вони, навпаки, підняли свій ВПК, збільшили обсяги експорту озброєнь. Словаччина, наприклад, — з 36 до 208 мільйонів доларів, Чехія і Польща — вдвічі. Про який обвал ВПК, про яку втрату робочих місць або технологій можна говорити?

ПРЯМА МОВА

«Думаю, що тільки час і правильні дії підготують нас до висловлення свого ставлення щодо НАТО. Країна ще не готова до цього, бо мало знає про цю організацію»

Із виступу лідера групи «Океан Ельзи» Святослава Вакарчука під час творчого туру по частинах і з'єднаннях Збройних Сил України.

ОФІЦІЙНО

31 жовтня Міністр оборони України Анатолій Гриценко відвідав з робочою поїздкою Білоцерківський гарнізон. Зокрема він побував на Великополовецькому полігоні, де перевіряв рівень володіння особистою зброєю офіцерів 72-ї окремої механізованої бригади.

Перебуваючи у 94-му Центрі забезпечення паливом Командування сил підтримки Генерального Штабу Збройних Сил України, глава військового відомства ознайомився з системою організації постачання паливно-мастильних матеріалів та ходом утилізації ракетного палива типу «меланж».

— У нас понад 16,5 тисяч тонн надлишкового «меланжу». Це небезпечно ракетне паливо і воно має бути утилізоване... У грудні-січні ми спільно з ОБСЄ плануємо провести міжнародний тендер на виконання робіт з утилізації ракетного палива цього типу, — наголосив Міністр оборони.

ПРАВОФЛАНГОВІ

Відповідно до рішення Військової ради командування Сухопутних військ Збройних Сил України, яка відбулася 31 жовтня на базі 72-ї окремої механізованої бригади 8-го армійського корпусу у Білій Церкві, командувач Сухопутних військ ЗС України генерал-лейтенант Валерій Фролов підписав

АКЦЕНТ

За підсумками робочої поїздки до Новоград-Волинського та Житомирського гарнізонів перший заступник Міністра оборони України Леонід Поляков дав спеціальне доручення. Окремим його пунктом стало питання щодо доцільності введення до штатів військових частин, заявлених до Спільного фонду оперативних сил

та можливостей, інструкторів іноземних мов (військових викладачів).

— Упродовж 2006–2007 років весь офіцерський склад цих частин має бути направлений для вивчення іноземних мов, а також процедур у рамках Програми оцінки та зворотного зв'язку Концепції оперативних можливостей, — наголосив Леонід Поляков.

БОЙОВА ПІДГОТОВКА

У 169-му Навчальному центрі Сухопутних військ Збройних Сил України, дислокованому у смт Десна Чернігівської області, відбулося показове тактичне навчання щодо гасіння пожежі у сховищі артилерійських боеприпасів. До заходу, який проходив на території складів ракетно-артиле-

рійського озброєння з'єднання, були залучені штатні й позаштатні команди Деснянського гарнізону, а також пожежна команда ППЧ-50 Міністерства з питань надзвичайних ситуацій та захисту населення від наслідків Чорнобильської катастрофи (місто Остер).

МІЖНАРОДНА БЕЗПЕКА

Під час поїздки на Кіровоградщину Міністр оборони України Анатолій Гриценко висловив припущення, що до середини 2007 року буде створено миротворчий контингент країн-членів «Організації за демократію та економічний розвиток – ГУАМ». Він також зазначив, що структура і завдання цього контингенту вже визначені.

— Попереду — рішення міністрів оборони країн-членів ГУАМ, а потім

воно розглядатиметься президентами цих держав, — підкреслив Анатолій Гриценко.

наказ про визначення кращих серед об'єднань, з'єднань, військових частин та установ СВ ЗС України за підсумками 2006 навчального року. Зокрема, перехідний кубок та диплом було вручено 6-му армійському корпусу, який дислокується на Дніпропетровщині. Серед бригад перше місце за підсум-

ками навчального року виборолла 25-а окрема повітрянодесантна бригада 6-го армійського корпусу. Кращою військовою частиною визнано 11-й полк армійської авіації 6-го армійського корпусу, а диплом кращого військового комісаріату отримав Хмельницький обласний військкомат.

АВІАПАРК

— Державне підприємство Міністерства оборони України «Українська авіаційна транспортна компанія» здійснює поступові реальні кроки щодо оновлення авіаційної техніки. Вона є замовником 10 літаків типу Ан-70-100, якими планує поповнити свій парк повітряних суден протягом 2008–2010 років, — повідомив на брифінгу Генеральний директор УАТК Віталій Попов. Питання пода-

льшою долі проекту Ан-70, за його словами, розглядатимуться комісією «Ющенко–Путін».

«КІНОТУР-2006»

У Бердичеві завершився III відкритий конкурс екранних мистецтв «Кінотур-2006». Тематика представлених робіт присвячена військовій службі, роботі спецпідрозділів правоохоронних органів та інших силових структур. Перше місце і головний приз конкурсу журі одноставно присудило роботі «Плац-варіація» Центральної телерадіостудії Міністерства оборони України (автор і режисер Олександр Тереверко).

Крім того, «Плац-варіація» отримала перші призи у номінаціях «За

кращу режисерську роботу», «За кращу операторську роботу» та «За кращий монтаж».

Серед інших робіт, представлених ЦТРС МО України на «Кінотур», журі відзначило стрічку авторів Володимира Косенка і Костя Крайнього та режисера Віктора Гненного «За други своя», яка перемогла в номінації «Документально-публіцистична програма».

Дипломи «Визнання» також отримали роботи Центральної телерадіостудії МО України «Чотири з чотирьох» (автори Богдан Сенік і Петро Гасай), «Блок-пост» (автор Владислав Волошин), відеокліпи «Афганістан» (автор Олена Кулешова), «Гімн Військового інституту Київського національного університету імені Шевченка» (автори Олег Проценко і Сергій Череватий).

ВІЙСЬКОВЕ СПІВРОБІТНИЦТВО

Згідно з Планом заходів двостороннього військового співробітництва між Україною та Російською Федерацією, у жовтні відбулося командно-штабне тренування з органами управління та черговими силами Протиповітряної оборони Повітряних Сил ЗС України і Військово-Повітряних Сил ЗС Російської Федерації. Під час заходу відпрацьовувалися питання взаємодії органів управління при наданні допомоги у форс-мажорних обставинах: за відмови роботи наві-

гаційного обладнання і систем зв'язку та при застосуванні чергових сил по повітряному судну, що порушило правила використання повітряного простору внаслідок дій терористів.

СОЦІАЛЬНИЙ АСПЕКТ

Заступник Міністра оборони України Володимир Бойко відвідав з робочою поїздкою Харківщину. Основна мета візиту — надання допомоги щодо вирішення проблемних питань будівництва житла для військовослужбовців та членів їхніх сімей на Слобожанщині.

За умови стабільного фінансування протягом 2006–2009 років у Харкові планується побудувати та ввести в експлуатацію понад 125 тис. кв. м житла для безквартирних військовослужбовців.

КОНТИНГЕНТ

У Ліберії в штаб-квартирі Місії ООН у рамках чергової ротації українського миротворчого контингенту відбулася зустріч керівництва управління авіації Місії з командуванням нової та попередньої ротації 56-го окремого вертолітного загону ЗС України і членами оперативної групи Міністерства оборони України.

Під час зустрічі начальник управління авіації Місії ООН у Ліберії пан Аззам Аїят детально проаналізував хід виконання завдань керівним і льотним складом п'ятої ротації українського вертолітного загону і дав високу оцінку їхній діяльності.

— Я вражений високим рівнем професіоналізму і відповідальним ставленням до виконання завдань Місії ООН вертолітників українського миротворчого контингенту. Не випадково український вертолітний загін вважається кращим контингентом Місії, — наголосив пан Аїят.

За понад 2,5 роки виконання завдань Місії ООН у Ліберії (з січня 2004-го) українські льотчики 56-го ОВЗ здійснили майже 18 тисяч вильотів, перебували у африканському небі близько 17 тисяч годин, перевезли більше 72 тисяч пасажирів та понад 1850 тонн вантажу.

За матеріалами Управління прес-служби МО України

Центральна телерадіостудія Міністерства оборони України
телепрограма **“НОВА АРМІЯ”**
Дивись щонеділі на Першому Національному телеканалі

04050, м. Київ, вул. Мельникова, 81
тел. +380 44 461-36-16, факс +380 44 236-49-12
E-mail: ctrs@ukr.net.ua

СОЦІАЛЬНИЙ РЕГРЕС

Чимало пільг, передбачених Законом України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей», сьогодні носять декларативний характер

«Велика кількість законів у державі є те саме, що й велика кількість лікарів — ознака хвороби і безсилля», — написав французький письменник Марі Франсуа Аруа, більше відомий під ім'ям Вольтер. Сьогодні його слова як ніколи актуальні. Особливо коли йдеться про соціальний захист військовослужбовців силових структур. Адже єдиних стандартів соціальних гарантій для військовослужбовців усіх військових формувань в Україні нині не існує.

Діюча нині сукупність нормативно-правових актів з питань соціального забезпечення військовослужбовців Збройних Сил України та членів їхніх родин, починаючи з 1991 року, зазнавала багатьох змін і доповнень. Причому вони не лише ускладнили українське законодавство, а й створили певні колізії в практичному застосуванні правових норм. Та найголовніше — діяльність суб'єктів правотворчої роботи призвела до того, що рівень соціального захисту військовослужбовців Збройних Сил України серед представників інших силових структур сьогодні є найнижчим.

Аби відповісти на запитання, наскільки справедливо позбавили пільг військових, доречно звернутися, так би мовити, до першоджерел. Військова служба у збройних силах та інших військових формуваннях визначається законодавством України як державна служба особливого характеру. Специфічність завдань та обов'язків, що покладені на громадян у погонах, де-що обмежують деякі їхні права і свободи, ставлячи при цьому підвищені вимоги до рівня професійного фаху, дисципліни тощо.

Так, відповідно до статті 17 Закону України «Про Збройні Сили України» військовослужбовці та працівники збройних сил мають обмеження у свободі пересування, виборі місця служби і проживання. Цим же законом встановлено, що військовослужбовці не мають права бути членами партій та громадських організацій, які діють у політичних цілях, а також брати участь у страйках для захисту своїх соціальних інтересів.

Крім того, відповідно до ст. 199 Статуту внутрішньої служби Збройних Сил України, офіцери, прапорщики та контрактники повинні виконувати свої службові обов'язки в будь-які дні тижня без обмеження загальної тривалості робочого часу. Як приклад — несення служби в добовому наряді, бойове чергування, навчання, бойові стрільби тощо.

Насправді, перелік обмежень, з якими військовослужбовці стикаються в житті та повсякденній діяльності, не зводиться виключно до статей нормативно-правових актів. Існує чимало чинників, яких на папері немає, проте вони відіграють далеко не останню роль в житті

ті військовиків. Ці чинники розуміються як належне, ніби «за замовчанням». Наприклад, коли дружина військовослужбовця, проживаючи з чоловіком у віддаленому гарнізоні, не може знайти роботу за фахом або взагалі змушена залишатися безробітною. Або коли діти військовослужбовців тривалий час залишаються без батьківської уваги, оскільки їхні татусі фактично весь час присвячують службі.

Практика призупинення деяких норм чинного законодавства бере свій початок з прийняття Закону України «Про Державний бюджет на 2000 рік». Статтею 62 цього документа було зупинено надання військовослужбовцям та членам їхніх сімей 50-процентної знижки на оплату за житло та комунальні послуги. Ця ж стаття зобов'язала Кабінет Міністрів України у термін до 20 березня 2000 року визначити і затвердити порядок і розміри грошової компенсації замість скасованої пільги. Натомість відповідного рішення Урядом прийнято не було.

Як виявилось, скасування пільги на оплату житла було «першою ластівкою» серед низки подібних законодавчих актів. 17 лютого 2000 року Законом України «Про деякі заходи щодо економії бюджетних коштів» було призупинено (на який час — досі невідомо) отримання військовослужбовцями продовольчих пайків або грошової компенсації замість них. Цей же документ позбавив військових та їхні родини можливості користуватися правом на безоплатний проїзд у відпустку.

Про повернення пільг Законом «Про Державний бюджет України на 2001 рік» годі було й сподіватися. У зв'язку з цим частина депутатів Верховної Ради, а саме 55 народних обранців, направили подання до Конституційного суду України. Розглянувши його, вища судова інстанція держави ухвалила рішення за № 5-рп/2002 від 20 березня 2002 року, де визнавалися такими, що не відповідають Конституції України, положення ст. 58 Закону України «Про державний бюджет України на 2001 рік» в частині надання пільг, компенсацій і гарантій, які фінансуються з бюджетів усіх рівнів.

У рішенні суду йдеться про те, що «пільги, передбачені законами України для військовослужбовців

та членів їхніх сімей, є не пільгами, а гарантіями та іншими засобами забезпечення професійної діяльності окремих категорій громадян, ефективного функціонування відповідних органів». Чому в такому випадку рішення суду досі не виконано — залишається запитанням.

Так само складно дати відповідь, чому при прийнятті бюджету — 2002 народні обранці вирішили ніби пожаліти військових і цього року надання пільг, про які йде мова, не зупинялося. Очевидно в очікуванні чергових виборів до Парламенту депутати вирішили не позбавляти електорат в погонах сподівань на відновлення справедливості.

У 2003 та 2004 роках, на відміну від попередніх, законами про

Військовослужбовці є заручниками свого соціального статусу: маючи той рівень життя, який забезпечує їм держава, вони позбавлені права на його покращення.

держбюджет встановлювалося, що фінансування пільг за користування житлом та комунальними послугами також повинні здійснюватися в межах бюджетних асигнувань на утримання війська. Насправді, зазначена пільга знову не знайшла свого реального втілення, оскільки парламентарії вигадали черговий спосіб оминати вимоги Закону України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців і членів їх сімей». Статтями 59 Закону України «Про державний бюджет України на 2003 рік» та 78 Закону України «Про державний бюджет України на 2004 рік» встановлювалося, що надання пільг на оплату житла можливе лише у разі, якщо грошові доходи військовослужбовців не досягають величини прожиткового мінімуму. Для працюючих осіб на той час ця сума становила 365 грн. Оскільки грошове забезпечення військовослужбовців перевищує визначену величину, права на пільгову оплату житлово-комунальних послуг вони фактично були позбавлені.

Рішенням Конституційного суду України від 17 березня 2004 року за № 7-рп/2004 згадані вище «нововведення» були визнані неправомірними. Проте під час підгото-

вки проекту Закону України «Про внесення змін до Закону України «Про державний бюджет України на 2004 рік» рішення вищої судової інстанції враховані не були.

Натомість при підготовці Закону України «Про державний бюджет України на 2005 рік» було застосовано вже інший механізм позбавлення пільг. Їх надання поставлено в залежність від наявності у військовослужбовців права на податкову соціальну пільгу. Відповідно до частини 6.5 статті 6 Закону України «Про податок з доходів фізичних осіб» право на неї мають особи, доходи яких не перевищують суми місячного прожиткового мінімуму, помноженої на коефіцієнт 1,4 та округленої до найближчих 10 гривень. Навести лад у цих формулюваннях людині необізнаній буде складно. Проте спробуємо все-таки поррахувати.

Рівень прожиткового мінімуму у 2005 році встановлено в розмірі 409 грн. на місяць. Отже, сума місячних доходів громадян, що дає право на отримання податкової соціальної пільги становить $409 \text{ грн.} \times 1,4 = 572,6 \text{ грн.}$ Менший за наведену цифру розмір грошового забезпечення сьогодні мають лише рядові і сержанти військової

Право на пільги по оплаті за житло та комунальні послуги отримала незначна частина військовиків. Решта — в черговий раз залишилася при власних інтересах.

служби за контрактом. Причому лише ті з них, хто щойно підписав контракт і поки що не отримує процентної надбавки за вислугу років. Таким чином, відповідно до законодавства право на пільги по оплаті за житло та комунальні послуги отримала дуже незначна частина військовиків. Решта — в черговий раз залишилася при власних інтересах.

Таку «турботу» про військовиків можна розцінювати по-різному. Можна, наприклад, посилатися на скрутне економічне становище у державі, на пошук більш оптимальних рішень щодо забезпечення соціальних гарантій громадян у погонах. Але ці доводи виглядають доволі сумнівно. Адже призупинення виплат військовослужбовцям збройних сил грошових компенсацій за речове майно, наприклад, жодним чином не вирішило проблеми речового забезпечення армії загалом. Через відсутність на складах встановлених видів форми одягу офіцери та прапорщики від окремого батальйону до з'єднання включно тривалий час мають лише польову. Повернути борг за цим видом забезпечення військовослужбовці мають змогу лише в судовому порядку. Проте на такий крок вони зважуються, як правило, лише після звільнення з військової служби.

Інакше як війною проти власного війська такий стан справ назва-

ти навряд чи можна. Аби остання думка не здавалася надто скептичною, варто поглянути, як виглядають Збройні Сили України в плані соціального захисту на фоні інших відомств.

Так, наприклад, Законом України «Про міліцію» передбачена можливість встановлення місцевими радами додаткових виплат понад визначених Кабінетом Міністрів України для працівників міліції. Цим же документом виписано їх право отримувати пільгові кредити на придбання житла або його придбання з 50-відсотковою знижкою. Варто звернути увагу й на те, що в законодавстві передбачені навіть компенсації за використання особистого транспорту в служ-

бових цілях та роботу в понадурочний час.

Суттєві відмінності існують і в розмірах страхування життя та здоров'я військовослужбовців різних силових структур. Так, у разі загибелі або смерті військовослужбовця збройних сил, наприклад, його сім'я має право на отримання грошової компенсації у вигляді 100-кратного прожиткового мінімуму. При цьому в МВС та СБУ така виплата складає розмір десятирічного грошового забезпечення за останньою посадою, яку обіймав військовослужбовець. А в Державній прикордонній службі України виплачується сума двадцятирічного грошового забезпечення. Різниця вражаюча. Причому зовсім не зрозуміло, чому більш небезпечною вважається служба в тих силових структурах, представники яких, можливо, навіть зброю до рук беруть дуже рідко?

Перелік «соціальних нерівностей» можна продовжувати. Пригадати хоча б розміри грошового забезпечення, про які йшлося в № 7 (73) за 2006 рік нашого часопису. Але, за великим рахунком, справа полягає в тому, що соціально незахищений захисник Батьківщини, бачачи свою меншовартість серед інших громадян у погонах, навряд чи матиме стимул для належного виконання службових обов'язків. Постає запитання: невже країні вигідно мати таких захисників? Напевне, що так. Адже у державі, де словосполучення «Закон України» пишеться з великої літери, проте це зовсім не гарантує верховенства права, можливо все. На жаль...

Сергій БАСАРАБ

Коли верстався номер...

— В проекті Державного бюджету 2007 року соціальне забезпечення військових зменшено не буде, — повідомив міністр оборони України Анатолій Гриценко під час робочої поїздки до Білоцерківського гарнізону.

За словами глави оборонного відомства, з проекту Бюджету-2007 були вилучені статті, які знижують соціальні стандарти та розміри пенсій для військовослужбовців. Зокрема, знято обмеження в розмірах вихідної допомоги для тих, хто звільняється з лав Збройних Сил, а також знято обмеження на розмір пенсій для пенсіонерів, які працюють.

Міністр оборони України висловив сподівання, що ці зміни дадуть позитивний результат, зокрема, припиниться масове звільнення офіцерів із Збройних Сил.

— Військовослужбовці повинні пересвідчитися, що держава ставиться до них відповідально і наше завдання повернути довіру солдатів до своєї держави, — підкреслив Анатолій Гриценко.

«НА РИБАЛЬСЬКОМУ Є З КИМ ЙТИ У РОЗВІДКУ»

Воєнна розвідка України є порівняно молодого спецслужбою. Проте вже з перших днів її діяльності стало зрозуміло — у світовому просторі з'явилася нова потужна структура, здатна забезпечувати інтереси держави. Обговоренню сучасного стану, проблем та перспектив розвитку Головного управління розвідки Міністерства оборони України, його ролі й місця в системі національної безпеки нашої країни була присвячена розмова журналістів «Війська України» з начальником ГУР МО України Олександром Галакою та ветераном української воєнної розвідки, одним із перших її керівників Володимиром Легаміновим.

Тема нашої розмови може видатися, на перший погляд, дещо надуманою, адже роль і місце воєнної розвідки в системі національної безпеки визначені відповідним Законом України. Але чи можна сьогодні стверджувати, що держава повною мірою використовує цю структуру як один із вагомих інструментів своєї безпеки?

Олександр Галака: Законом України про розвідувальні органи України визначено три розвідувальних органи — служба зовнішньої розвідки, воєнна розвідка (або

ГУР МО України), розвідувальний підрозділ Державної прикордонної служби та сферу відповідальності кожного з них. Завдання воєнної розвідки виписані дуже чітко. Це виявлення загроз у воєнній, воєнно-політичній, воєнно-технічній, воєнно-економічній, інформаційній та екологічній сферах. Цим займається воєнна розвідка 24 години на добу і 7 діб на тиждень.

— Отже, воєнна розвідка потребувана державою?

Олександр Галака: Звичайно. Будь-яка інша структура не здатна

виконувати ці завдання. Наприклад, отримання та аналіз інформації про зміни ступеня бойової готовності частин, характеру діяльності командних пунктів, авіації, флоту. Тепер у нас з'явилося нове специфічне завдання — участь у миротворчих операціях.

Кожного дня Головне управління розвідки готує добове зведення, яке, згідно з тим же Законом, надсилається Президенту, прем'єр-міністру, до Верховної Ради, і його висновок несе в собі величезне навантаження: загроз національній безпеці України не виявлено. Це, на мій погляд, головне. А на кожну тематичну доповідь ми вкладаємо листок з оцінкою, наскільки вона актуальна і важлива. Звичайно, нас іноді критикують, але ми досить швидко реагуємо, намагаючись адаптувати інформацію до споживача.

— Тобто розвідка як інструмент національної безпеки держави використовується доволі ефективно?

Олександр Галака: Результати роботи розвідки багато в чому залежать від її фінансування. У нас є досить багато проблем в технічному оснащенні. Але розвідка у державі існує, і я хочу це підкреслити, вона є повноцінною. У нас є всі компоненти, характерні для воєнних розвідок інших країн світу. І тут можна з упевненістю сказати,

Олександр Галака:

«Силами власного науково-дослідного інституту ми підготували сучасні засоби розвідки. Один такий комплекс на абсолютно новій базі може замінити п'ять чи шість комплексів колишнього радянського виробництва».

що вона успішно виконує завдання в інтересах національної безпеки держави.

— Якщо ми заговорили про нинішню розвідку, мабуть, є сенс надати слово одному із фундаторів її створення генералу Легамінову і запитати у нього, якою засновники хотіли бачити воєнну розвідку і якою вона власне є? Чи це той ідеал, та структура, яку Ви собі уявляли на початку дев'яностих?

Володимир Легамінов: Я в системі оперативно-стратегічної розвідки з 1969 року. І зрозуміло, що коли я прийшов у Збройні Сили України, маючи досвід і бачення того, що відбувається в інших країнах, першим моїм бажанням було створити потужну систему воєнної розвідки. І до цього хотів би зауважити: наша розвідка має класичну структуру. Тобто у неї глибоке історичне коріння, і в цілому загальна структура такою й залишається. Змінюються завдання. А от форми і методи їх виконання, особливо в агентурній розвідці, майже не зазнають змін. За винятком нових видів розвідки — електронної і космічної.

На жаль, часта зміна завдань, воєнно-політичної обстановки і керівників негативно вплинули на розвиток воєнної розвідки, почали гальмувати ті процеси, які в ній відбувалися.

Для прикладу. Корабельніков, начальник ГРУ ГШ збройних сил Росії, з 1994 року незмінно керує розвідкою. Івашутін керував майже 28 років. У нас же трічі відбувалася зміна кадрів. Це привнесло сильний негатив в розвиток ефективності ведення розвідки. З прийняттям Закону про розвідувальні органи України ще додалися антитерористичні завдання, миротворчі операції, контроль за розповсюдженням зброї, з'ясування джерел інформаційних воєн і таке інше.

Зрозуміло, що ГРУ ГШ СРСР — це потужна структура, в якій одних управлінь було чотирнадцять, три

НДІ і таке інше. Але ми враховували досвід розвідувальних органів інших держав і вирішували, що потрібно українській розвідці. Спочатку ми мали управління, згодом, коли розгорнулися, з'явилися департаменти і штаб ГУР. І коли з візитом на Рибальському був Корабельніков, то визнав, що нам він заздрить: мовляв, те, чого ми досягли, є більш гнучкою, більш перспективною системою.

— Чи є у керівництва Головного розвідувального управління, управлінь розвідки видів збройних сил цілісне бачення того, що потрібно удосконалювати насамперед?

Олександр Галака: За останні роки ми зробили достатньо. Почну з того, що дійсно є проблемою в створенні системи воєнної розвідки. Вона не повинна обмежуватися Головним управлінням, а має йти до самого низу. І склалася така ситуація, що реально до самого низу ми не дійшли, не дотягнулися. Просто на це не вистачає коштів. Наприклад, від Радянського Союзу нам залишилися дві бригади радіоелектронної розвідки, які були призначені для забезпечення фронтової операції. Це той потенціал, що був закладений — воювати до Ла-Маншу. Ми це реформували. Практично силами власного науково-дослідного інституту підготу-

вали сучасні засоби розвідки. Один такий комплекс на абсолютно новій базі може замінити п'ять чи шість комплексів радянського виробництва. Але цього недостатньо. Є проблеми у видах збройних сил. Літаки повинні літати, вести розвідку, навіть для тренувань. Нам потрібні нові засоби розвідки — безпілотні літальні апарати, які все ширше використовуються у світі. Наприклад, Сполучені Штати відмовилися від літаків стратегічної розвідки і перейшли на безпілотники. Важливим фактором є перенесення певних об'єктів розвідки в космос. І нещодавно була прийнята нова космічна доктрина, спрямована на виведення на орбіти нових супутників для захисту космічного угруповання США. Крім того, все більше засобів стають цифровими, що створює нові вимоги до засобів розвідки. Але на це також потрібні кошти. Наша Програма розвитку техніки та озброєння фінансується лише на 40 відсотків. І є сумніви, що надалі вона фінансуватиметься краще.

У 2003 році ГУР МО України була підготовлена Концепція розвитку воєнної розвідки, включаючи всі її елементи. Була також підготовлена і затверджена Урядом програма, яка визначила її як пріоритетний напрям. Після цього ми розробили програму розвитку воєнної розвідки, узгодили її з усіма міністерствами та відомствами і очікуємо, що найближчим часом вона буде прийнята на засіданні Ради національної безпеки і оборони. Дуже важливим є те, що у ній визначені і погоджені фінансові показники по кожному напрямку.

Так, бюджетний запит на 2007 рік складає 320 мільйонів гривень. У поточному році маємо 158 мільйонів. Тобто бюджет має бути у два рази більший. Але ми розуміємо, що це така собі гра у цифри. Збільшується бюджет на наступний рік, але туди включають так звані транзитні гроші. Тобто ті, які ми маємо перерахувати своїм пенсіонерам. Це більше 30 мільйонів, з яких жодна копійка не надійде на забезпечення розвідки. Звісно, пенсіонерів треба забезпечувати. Але це не стоїть бюджету воєнної розвідки. А мінімальна потреба, яка додатково нам потрібна — 48 мільйонів! З того часу, як Головне управління розвідки фінансується окремим

рядком з державного бюджету, ми отримували не більше 60 відсотків від нашого запиту. І зберігається така тенденція: наш бюджетний запит зростає, а реальна цифра не доганяє. І це позначається на багатьох речах. Нас можуть звинуватити у тому, що більшість коштів йде на споживання, а не на розвиток. Але на сьогодні ми споживаємо близько 70 відсотків, решта — йде на розвиток. Тобто це непоганий показник. Ми не все проїдаємо, щось вдається і зробити. І при більшому фінансуванні нам вдасться зробити ще більше.

— **Володимире Івановичу, а як було на початку дев'яностих із забезпеченням розвідки?**

Володимир Легамінов: Коли ми починали створювати військову розвідку, ми були на забезпеченні міністерства оборони. І виривати кошти доводилося потом і кров'ю. А коли пішло окреме фінансування, ми отримали можливість виходити і на Мінфін, і в комітети Верховної Ради, щоб відстоювати те, що нам потрібно.

— **Окремий рядок у бюджеті вибили, залишилося вибити ще й гроші...**

Олександр Галака: Слід віддати належне всім урядам: те, що заплановано бюджетом, ми отримували копіяка в копіяку. Відтоді як ми стали на окреме фінансування не було такого, щоб бюджетні цифри зменшувалися.

— **Зараз точиться багато розмов про реформування розвідки. У чому, власне, полягає суть цих пропозицій?**

Олександр Галака: Складне запитання. Візьмемо радянські часи, коли ми мали основного противника — НАТО і Сполучені Штати. Всі ресурси готувалися до цього. Нині все змінилося. З'явилися нові пріоритети, і вони характерні не тільки для України. Але нам довелося займатися такими речами, в яких ми не мали досвіду. Наприклад, Ірак. А це мовна підготовка, спеціальна підготовка... Тобто з'явилося багато нових викликів, які потребували змін у самій структурі та організації військової розвідки. На початку жовтня 2003 року ми виявили певні недоліки у створеній структурі. І тому це нормальне, природне явище, коли ми змінюємо структуру під завдання. Зараз проробляємо питан-

ня щодо підвищення ролі підрозділів забезпечення — об'єднаємо дві структури в єдиний департамент забезпечення розвідки. Сконцентруємо ресурси, і це підвищить ефективність роботи. Одночасно триває реформування збройних сил. Вже не існуватиме оперативних командувань — їхні функції передаються в корпуси. А в оперативних командуваннях були розвідуправління, які працювали в наших інтересах. Тепер це функція корпусів. А в них уже не та структура. Якщо там були управління, то тут пропонують відділи. Але відділу недостатньо, адже функція розвідки що в

Володимир Легамінов:

«Монополії у розвідці бути не повинно.

Але чітка координація дій є обов'язковою...

Боятися дублювання завдань не треба, адже достовірною можна вважати лише ту інформацію, яка підтверджується з кількох джерел».

мирний, що у військовий час — майже однакова. Тобто говорити треба про розвиток нових систем управління або систем передачі розвідувальних даних. Їх впровадження дозволить частково відмовитися від особового складу і ввести автоматизовані системи. Тиждень тому ми провели конференцію по спецназу, і є принципове рішення начальника Генерального штабу: створити орган управління силами спеціальних операцій, а ті частини, які ми маємо, будуть відповідно адаптовані.

— **За рахунок чого, на вашу думку, можна посилити роль військової розвідки?**

Володимир Легамінов: Нині багато говорять про можливі зміни, об'єднання і так далі. Але я хотів би застерегти. У нас було вже чимало програм реформування. Лише по одних збройних силах — чотири, при кожному міністрі. І так само переверстуються перспективи розвитку військової розвідки. Але непрофесійні, волонтеристські погляди можуть завдати непоправної шкоди. Реформування має бути обґрунтованим та переконливим. Не слід копіювати Сполучені Штати чи інші країни. У нас своя специфіка і свої кадри. Тому із тих завдань, які стоять перед державою і збройними силами, необхідно визначити пріоритетні, на

яких зосередити основні зусилля. Монополії у розвідці бути не повинно. І це не тільки моя думка. Але чітка координація дій є обов'язковою. Раніше при уряді був комітет з координації дій розвідки. Нині його, на жаль, не існує. Але не можна об'єднувати розвідку. Боятися дублювання завдань не треба, адже достовірною можна вважати ту інформацію, яка підтверджується з кількох джерел.

Проте в єдиній системі може існувати технічне забезпечення служб. Це також питання кадрів, кадрові перспективи, наука. Тобто є багато напрямів, які дійсно потрібно більш чітко координувати. Але оперативна діяльність має існувати окремо. І для того, щоб ми направили нормальну програму, треба створити структуру, яка професійно координуватиме цю діяльність: визначить конкретні завдання, аналізуватиме роботу кадрів, даватиме рекомендації щодо того, які навчальні заклади тримати, а які не потрібні, що робити в плані наукових розробок, а що безпосередньо у виробництві розвідувальної і спеціальної техніки та озброєння. Сьогодні цього немає.

Повторюся, у 1996 році при Президентові України був створений комітет з питань розвідки, який очолював Ігор Смешко. Він працював на постійній основі: збиралися ке-

У 1996 році при Президентові України був створений комітет з питань розвідки. Але у 1999-му чомусь вирішили, що такий орган не потрібний, і його розформували.

рівники, проводилися колегії, обговорювалися проблеми, навіть була напрацьована програма. Але у 1999-му чомусь вирішили, що такий орган не потрібний, і його розформували. Розмова про його відновлення ведеться протягом двох останніх років, але не більше того...

— **Дуже просте запитання: що таке критерій ефективності діяльності розвідки? Скільки грошей витратив, чи як ти їх витратив?**

Олександр Галака: Критерій дуже простий — достовірність інформації, яка використовується вищим державним керівництвом, її своєчасність і упередженість. Причому це процес такий, що не можна сказати — сьогодні має бути 10 донесень, а завтра — 20, а через рік — 100. Інколи одне таке повідомлення впливає на серйозні рішення, які приймаються державним керівництвом. Хто може оцінити ці параметри? Знову ж таки — тільки вище державне керівництво, споживач інформації. Всі інші можуть тільки допомогти особі, яка приймає рішення, не помилитися. Щоб це не була якась дезінформація або банальна помилка. А щодо реформування, то хто мені скаже: який характер війн буде через вісім років? За радянських часів в інститутах велися певні науково-дослідні роботи, які заглядали в майбутні роки на 10–15. На основі цього робилися рекомендації, замовлення промисловості. Тобто настав час, коли про певні речі треба говорити на науково обґрунтованому рівні. Зараз став популярним такий вислів: «розвідка телекомунікаційних систем». А мені довелося бути на одній із конференцій, де я почув таке: «У майбутньому найбільша загроза і найбільший інтерес становитимуть канали передачі інформації. Порушивши їх, можна паралізувати будь-яку розвинену державу.» Тобто канали передачі інформації є найбільшою цінністю розвиненої держави у майбутньому. Отже,

слід дуже обережно ставитися до оцінки діяльності розвідки, адже ми закладаємо на майбутнє те, що дасть віддачу через багато років. І я переконаний, що затрати компенсуються сторицею.

Володимир Легамінов: Хочу доповнити Олександра Івановича. Дійсно, є такі проекти, які спрацьовують через багато років. Наприклад, технічна документація, яку добувала розвідка по ракетах, паливу, давала мільйони прибутку.

— **Але ж не все вирішується грошима... Чи не бракує нашій розвідці харизматичних особистостей, таких як Березняк, Черних. Про новітніх героїв нічого не відомо...**

Олександр Галака: Давайте підемо від зворотного. Оскільки вже мова йшла про ГРУ Росії. Що ми знаємо про сучасне ГРУ? Тільки про скандали, які інколи виникають. В Катарі зловили, в Грузії... Інколи з'являються Герої Росії, але невідомо — за що вони удостоєні... Ми знаємо про скандали. Але хто розкаже мені про хоч одну успішно проведену операцію в сучасний період?

Прикладів таких ви не знайдете. Ця інформація принципово не розголошується. Тому що її розголошення показує можливість і спрямування розвідки по окремих напрямках, регіонах. Але маю сказати, що у нашій военній розвідці є свої успіхи і є люди, нагороджені орденами за конкретні справи, за добування цінної інформації.

А найголовніше те, що в розвідці служать патріоти. Зараз пішла чергова хвиля звільнень у зв'язку з можливим зниженням соціального захисту військовослужбовців. Отримую статистику, аналізую, хто звільняється. Головним чином ті, хто не зрозумів, куди прийшов — щоб більшу пенсію отримувати. Ну що ж, помилилися люди, нехай ідуть. Але кістяк залишається, незважаючи ні на що. Бо люди прийшли служити Батьківщині. Це не пусті слова, і я як керівник за них відповідаю. Прикладів дуже багато. Взяти хоча б те, що коли формувалося наше дипломатичне представництво у повоєнному Іраку, відверто скажу, працювати у ньому бажаних було мало. Але одними з перших зголосилися двоє офіцерів військової розвідки, які і донині там працюють. Я вважаю, це характерна риса нашої розвідки — готовність будь-якої миті виконувати завдання, яких потребує безпека нашої держави.

Бесіду вів Іван СТУПАК

НАДАЄМО КРЕДИТИ

Військовослужбовцям Київського гарнізону, а також громадянам, які мешкають у столиці

- для придбання оргтехніки, меблів;
- навчання, лікування, будівництво;
- ремонт власної квартири

МИ ТУРБУЄМОСЬ ПРО ВАС!

м. Київ, вул. Чистяківська, 2, оф. 207 (ст. м. Святошино)

(044) 332-4528
(044) 404-8246

ЛЦЕ/СІВІ 86.81966.А ВІД.22.12.2004 Р. ДРРРФ01У

УКРАЇНСЬКА АРМІЯ: ЗМІНИ — КАРДИНАЛЬНІ

**Збройні Сили України очима кореспондента
словацького військового часопису **A**report**

Західне оперативне командування, штаб-квартира якого знаходиться у Львові, багато хто знає як колишній Прикарпатський військовий округ. За часів Радянського Союзу ця територія за нашим східним кордоном буквально їжилася стволами танків та гармат. Тут було розміщено тисячі ракет, авіабази винищувачів, бомбардувальників та стратегічної авіації. Саме звідси стартували літаки на бомбардування цілей в Афганістані. У Прикарпатському військовому окрузі були зосереджені найбоездатніші військові частини радянської армії (зокрема, так звана Залізна дивізія), озброєні переважно найсучаснішою військовою технікою. З тими підрозділами нам, на жаль, довелося «познайомитися» в серпні 1968 року...

Нині ситуація діаметрально протилежна. Західне оперативне командування свої частини та техніку розмістило в дев'яти областях України на кордонах з країнами-членами НАТО — Польщею, Словаччиною, Угорщиною та Румунією. За минулі роки відбулися кар-

динальні зміни. Армія поступово вивільняє непотрібні казарми та інші об'єкти.

ПЕРЕЇЗД В УКРАЇНУ — ЗАБОРОНЕНИЙ!

Начальник штабу командування генерал-лейтенант Віктор Тютюнников має строкату військову кар'єру. Після закінчення військового танкового училища в Казані служив, зокрема, в Угорщині, командував полком в найвіддаленішому гарнізоні колишнього Союзу, в місті Кушка, що на кордоні з Афганістаном. Далі проходив службу в «Афгані». Після закінчення академії Генерального штабу йому було відмовлено у переведенні в Україну на посаду командира дивізії. Офіційно офіцеру повідомили, що, мовляв, немає вакансій. У неофіційній розмові кадровики зізналися, що начальство вважає неприпустимим, якщо українець командуватиме дивізією в Україні. Тому випускника направили служити до естонського Таллінну... Додому він повернувся тільки після набуття Україною незалежності.

— Мій випадок — не поодинокий, — розповідає генерал Тютюнников. — Повернулися додому й інші українці, які служили на території колишнього Радянського Союзу. Ми прагнули допомогти у формуванні нової армії. То були непрості часи. Але найгірше вже позаду. Після реорганізації частин ми поступово створили повноцінні формування нового типу. Триває професіоналізація армії. В підрозділах оперативного командування вона досягає 60 відсотків, в частинах швидкого реагування — 90. Високий рівень професіоналізації є традиційним в аеромобільних та авіаційних частинах.

ДОСВІД СОЮЗНИКІВ — НА ОЗБРОЄННЯ

Під час нашої розмови генерал наголосив, яке велике значення для позитивних змін мало те, що саме на території Західного оперативного командування знаходиться Яворівський полігон. Тут готують військовослужбовців до виконання миротворчих місій. У підрозділи для закордонних відряджень відбирають саме з частин командування. Більшість спільних військових навчань проходила також на цьому полігоні.

— Командири, які повернулися після виконання миротворчих місій або брали участь у спільних навчаннях з арміями країн — членів НАТО, прагнуть втілити нові ідеї та теоретичні знання в практику військової підготовки. Особисто я радий, що для наших командирів та штабів не існує колишньої радянської доктрини «Нас багато», яка виправдовувала ризики людським потенціалом та досягнення успіху ціною великих людських втрат. У цій сфері нам передусім допомагає співпраця з польською армією. Корисно було б розширити активні контакти і зі словаками. Першою ластівкою мало бути спільне навчання на Яворівському полігоні. Для нас це цікаве партнерство, адже Словаччина пройшла нелегкий шлях до вступу в Альянс. Краще вчитися на помилках інших, ніж самому повторювати їх, — підсумовує начальник штабу оперативного командування генерал-лейтенант Віктор Тютюнников.

Йозеф ЗІЯК, редактор військового часопису «Обрана» (Словаччина)
Літературний переклад
Володимира Солодських

Аташе з питань оборони посольства Австрії в Україні полковник Томас РАПАТЦ:

**«Наші нації дуже схожі:
ми — відкриті й гостинні
люди. Тому в Україні
я почуваюся напрочуд
комфортно...»**

Томас Рапатц походить із офіцерської родини. Його батько і брат були офіцерами, прадід і прапрадід служили ще за часів імператорської габсбурзької армії. Нині полковник Рапатц продовжує сімейну традицію...

— Пане Томасе, чим Вам запам'ятався шлях до лейтенантських зірочок?

— Військову освіту я отримав в одному з найстаріших закладів Європи — Терезеанській військовій академії. Після служби у війську навчався в академії оборони у Відні, а також здобував фах педагога в Клагенфуртському університеті.

Найбільше мені запам'ятався такий вислів: «Щоб стати офіцером, однієї мужності недостатньо!» Пізніше я зрозумів, що без відповідних військових фахових знань, соціальної компетенції та прагнення будь-що досягти мети, не можна виконувати керівну функцію в армії. Переконався в цьому я мав нагоду під час моєї подальшої офіцерської кар'єри як в Австрії, так і на посаді командира діючого на Балканах після боснійської війни австрійського батальйону.

— Коли Ви приїхали в Україну?

— У червні 2005 року. І практично відразу мої колеги обрали мене дуайеном (головою) військового дипломатичного корпусу.

— На Ваш погляд, що змінилося в Україні за період Вашого перебування тут?

— Я прибув в Україну вже після Помаранчевої революції. Безперечно, в українському війську здійснюється глобальне реформування відповідно до нової структури керівництва, інтенсивне оновлення військової техніки, значне скорочення особового складу, а також реформа й організація освітнього процесу та активна діяльність у сфері житлового будівництва в містах розташування військ.

— Пане полковнику, читачам нашого часопису хотілося б більше знати про австрійську армію.

— Регулярні збройні сили нашої країни налічують 45 тисяч військовослужбовців, а за мобілізаційної необхідності їх кількість може збільшитися до 110 тисяч. У 2005 році військовий бюджет австрійського бундесверу складав 1700 млн євро.

Австрійська армія має сухопутні війська та військово-повітряні сили. До складу сухопутних військ, які нараховують 34 600 чоловік, входять два корпуси та дев'ять командувань земель. Військово-повітряні сили складаються з 6 500 осіб. Окрім того, невід'ємним еле-

ментом збройних сил Республіки Австрія є міліція. Міліційні солдати можуть брати участь у всіх основних військових операціях.

— Якими є пріоритети в розбудові військового сектора?

— Здатність захищати суверенітет Австрії на національному рівні є головною умовою для участі в міжнародних військових операціях щодо забезпечення та стабілізації миру. Тому порівняно невеликий (з огляду на територію Австрії) національний військовий потенціал має бути, за необхідності, спроможним приєднатися до європейської військової системи.

Збройні сили Австрії мають тенденцію до розвитку професійної армії. Нині комплектування війська відбувається на кшталт українського, тобто за призовом, проте є прагнення повністю перейти на професійну основу. З початку 2006 року термін строкової служби скорочено до шести місяців. Однак протягом восьми років військовослужбовці мають регулярно проходити перепідготовку (для осіб призовного віку) загальним терміном 90 днів.

— Наскільки актуальною для австрійських військовиків є участь у миротворчих операціях?

— Збройні сили Австрії мають давню традицію участі солдатів і офіцерів в операціях Організації Об'єднаних Націй. Протягом 45 років ми надсилаємо спостерігачів і військовиків для проведення операцій з підтримання миру. На сьогодні близько 1500 військовослужбовців збройних сил Австрії служать за кордоном. Їхнім завданням є запобігання військовим конфліктам, менеджмент кризових ситуацій у рамках Європейського Союзу, участь в реалізації програм НАТО «Партнерство заради миру» та Організації з питань безпеки і співробітництва в Європі, а також надання гуманітарної допомоги.

У подальшому кількість австрійських військовослужбовців у закордонних місцях має бути збільшена до бригади чисельністю 3,5 тисячі осіб, яка перебуватиме за кордоном щонайбільше рік. З цієї метою при зарахуванні до лав збройних сил Австрії майбутні кадрові солдати укладатимуть окремий контракт щодо служби за кордоном.

— А як вирішується питання щодо забезпечення війська технікою та озброєнням?

— У нас немає виробництва та промисловості, які б належали безпосередньо до військового комплексу. Є підприємства, які виробляють зброю. Це фірми «Глок» та «Штайер», продукція яких закуповується міністерством оборони. Проте їхня промислова політика не залежить від військового відомства. Звичайно НАТО визначає певні стандарти і розповсюджує інформацію про це. І навіть сьогодні в рамках Європейського Союзу існує агенція з озброєння, яка регулює відповідність цих стандартів певним замовленням. Це стосується, зокрема, спільного проекту що-

Збройні сили Австрії мають тенденцію розвитку до професійної армії. З початку 2006 року термін строкової служби скорочено до шести місяців.

до виробництва винищувача «Тайфун». Передбачалося, що цей літак використовуватиметься протягом тридцяти наступних років. Його проектування та виробництво буде підкріплене певними замовленнями.

— Пане аташе, на Ваш погляд, чим армія приваблює молодь?

— Систему збройних сил Австрії можна порівняти з великим підприємством. Там система освіти є дуже розгалуженою. Молодь має великий вибір діяльності, починаючи від роду військ і закінчуючи освітою в певній галузі. Завжди є більше претендентів на службу в армії, аніж вільних місць. Щороку кількість абітурієнтів, бажаючих вступити до військових навчальних закладів, складає 400–500 осіб, а місць всього сто. Отже, перший семестр є випробувальним, після якого залишаються найкращі.

— В Україні на строкову службу нині призивається один чоловік із десяти. А яким цей показник є у вас?

— За рік до війська у середньому призивається до 20 тисяч солдатів. Проте юнаки мають вибір між військовою та альтернативною службою. Близько двох третин призов-

Невід'ємним елементом збройних сил Республіки Австрія є міліція. Міліційні солдати можуть брати участь у всіх основних військових операціях.

ників вирішують це питання на користь армії.

— **А яке місце посідає соціальний аспект в австрійському війську?**

— Він є дуже суттєвим і на практиці означає велику кількість привілеїв для австрійських солдатів. Наприклад, безкоштовне житло, проїзд у громадському транспорті. Вони мають можливість користуватися чудовими спортивними залами, приміщеннями для відпочинку з Інтернетом та телебаченням. А після звільнення можуть скористатися послугами бірж з працевлаштування.

Однак безкоштовне житло офіцерам не надається. На нього можуть розраховувати лише військовослужбовці строкової служби та контрактники. У його будівництво спрямовуються великі інвестиційні кошти, а рівень його є дуже високим. До того ж, солдати контрактної служби та офіцери мають можливість за невелику плату мешкати у військових готелях. Також в Австрії існує розгалужена система пансіонатів у Альпах та в інших курортних зонах,

де офіцери зі своїми родинами можуть проводити відпустку або вільний час. Витрати на це складають приблизно 10 відсотків від загальної вартості путівки.

— **Скільки років треба прослужити офіцерові, аби отримати право на пенсію?**

— Пенсійний вік починається з 61 року. При цьому вислуга у середньому має скласти 40 років. Військові пенсіонери можуть розрахо-

увати на 80 відсотків за останнім місцем служби заробітної плати. Звичайно, якщо з якихось причин цей термін переривається, — то менше. Скажімо, якщо військовик звільняється з армійських лав за станом здоров'я, розмір його пенсії встановлює спеціальна комісія.

— **Австрія активно співпрацює з Північноатлантичним альянсом...**

— Так. З 1994 року Австрія є партнером НАТО, зокрема бере участь в операціях на Балканах та в Афганістані. Співпраця передбачає також допомогу країнам-партнерам у різних ситуаціях — від ліквідації стихійних лих та наслідків катастроф, знищення арсеналів і боеприпасів до впровадження військових реформ. З 1995 року ми отримали членство в Європейському Союзі, структура якого постійно змінюється. Зокрема утворюються власні єдині збройні сили, в які Австрія також інтегрована. Це не суперечить нашій конституції і сприймається суспільством позитивно.

— **Співпраця військових відомств України та Австрії останнім часом стала надзвичайно плідною.**

— Вперше з українськими солдатами і офіцерами я познайомився ще десять років тому на Балканах. З того часу я поважаю їх за виявлену ними відданість та фаховість. Сьогодні, коли між нашими національними арміями встановлюються більш тісні та дружні взаємовідносини, взаємна повага є суттєвим фактором при виконанні поставлених завдань. І в спілкуванні з українськими військовиками я маю лише позитивний досвід.

Як середня за розмірами країна Європейського Союзу, ми маємо можливість особливо інтенсивно проводити заходи в рамках двостороннього співробітництва. Я маю на увазі заходи щодо навчання українських офіцерів іноземним мовам, підготовки до участі у міжнародних операціях з підтримання миру або гірської бойової підготовки, у здійсненні якої ми є світовими лідерами.

— **Пане Томасе, яка з отриманих нагород є найпочеснішою для Вас?**

— Найкращою нагородою для мене є звання почесного громадянина міста Сараєво за особливий внесок у гуманітарну сферу. Крім того, я нагороджений медаллю за участь в міжнародних операціях НАТО і великим срібним хрестом за заслуги перед своєю країною.

— **Ви маєте друзів серед українців?**

— Я дуже відкрита людина. Тому в Україні у мене багато знайомих. Взагалі австрійці і українці дуже схожі: відкриті та гостинні люди. Тому я почувуюся тут напрочуд комфортно.

— **Кажуть, що у військовика обов'язково має бути надійний тил...**

— Згоден. За кожним успішним чоловіком стоїть сильна жінка. Зі мною в Україну приїхали моя дружина та молодший син. Старший навчається у Відні, а молодший відвідує інтернаціональну школу. Він майбутній поліглот — володіє російською, французькою та англійською мовами. Мріє вивчити також українську. Йому тут дуже подобається.

— **Ваші колеги вважають Вас театралом...**

— Мені надзвичайно подобається балет. Я вже відвідав з родиною кілька вистав в оперному театрі, був на концертах у філармонії. І мушу визнати: між Віднем та Києвом можна провести багато паралелей. Відень — це всесвітньо відоме центр музики. Проте і в Києві музичне життя дуже активне, з давніми традиціями. Оскільки я сам граю на фортепіано та трубі, мій дім завжди наповнений музикою.

А на дозвіллі я люблю грати в теніс, взимку кататися на лижах. Багато читаю. Поряд з основною своєю діяльністю організую заходи для австрійської громади в

За кожним успішним чоловіком стоїть сильна жінка. Зі мною в Україну приїхали моя дружина та молодший син.

Києві, — дуже красивому місті з великою кількістю визначних місць.

— **А що Вам найбільше смакує з української національної кухні?**

— На першому місці, звичайно ж, борщ. А ще вареники з різними наповнювачами. Проте людина в по-

гонах має особливо зважати на свій зовнішній вигляд. Отже, щоб стати офіцером, однієї мужності недостатньо! *(сміється)*.

Бесіду вели Вадим ЗЕЛІНСЬКИЙ,
Володимир МЕНЬШОВ

**Закрите акціонерне товариство
ВІЙСЬКОВО-СТРАХОВА КОМПАНІЯ**

**ЗАТ «Військова-страхова компанія» заснована 29 січня 2001 року.
Розмір статутного фонду складає 8,040 млн.грн.**

- **Обов'язкові види страхування**
- **Страхування майна**
- **Страхування вантажів**
- **Страхування автотранспортних ризиків**
- **Медичне страхування**
- **Страхування від нещасних випадків**

Центральний офіс
01135, м. Київ
вул. Г.Андрющенка, 46
тел./факс (044) 230-48-13
(044) 230-48-14
e-mail: vsk@vsk.com.ua

Одеська філія
65005, м. Одеса
пров. Сільськогосподарський,
5, оф. 22
тел./факс (0482) 22-38-75
e-mail: vsk_odessa@svitonline.com

Харківська філія
61001, м. Харків
вул. Університетська, 2, оф. 5
тел./факс (057) 717-60-33
71761-31
e-mail: vsk.kharkov@ib.com

ВАЛІЗА БЕЗ РУЧКИ

**або Чому держпідприємства
Міноборони не відіграють значну
роль у наповненні Держбюджету?**

Нині у віданні міністерства оборони діє досить потужний виробничий сектор оборонно-промислового комплексу, який дістався у спадок від радянського ВПК. Протягом останніх десяти років загальна чисельність відомчих підприємств практично не змінювалася. Отже, зараз у підпорядкуванні військового відомства налічується 215 державних підприємств.

За словами заступника Міністра оборони України Володимира Бойка, одним із завдань керівництва Міністерства оборони є проведення ревізії підприємств, які сьогодні підпорядковані військовому відомству. — Необхідно позбутися не тільки нерентабельних заводів, а й підприємств сільськогосподарського призначення. Залишитися мають лише ті, які здійснюють роботи та виконують замовлення для потреб міністерства оборони. Решту планується скорочувати, реорганізовувати, передавати до сфери управління інших центральних та місцевих органів виконавчої влади.

З метою ефективного управління майном у військовому відомстві проведені заходи щодо створення п'яти державних господарських об'єднань за галузевою ознакою: концерни «Авіавоенремонт», «Техвоєнсервіс», «Воєнремсервіс» та «Військово-будівельна індустрія». Разом з тим, 70 підприємств так і залишилися поза цими об'єднаннями. Це військово-транспортна компанія, 10 лісогосподарських підприємств, 23 сільськогосподарські підприємства та військові радгоспи, 20 підприємств колишнього НКЦ, 8 будівельних та ремонтно-будівельних підприємств, 8 підприємств з надання посередницьких послуг.

У контексті наведених економічних показників необхідно пояснити, що в наповненні спецфонду міноборони держпідприємства практично не беруть участі.

— Держпідприємства майже не відіграють ролі щодо наповнення статей Держбюджету, які міноборони має заробити власними силами, — розповідає завідувач інформаційно-аналітичного сектора Департаменту економічної та господарської діяльності МО України полковник Віктор Яруш. — Спецфонд в основному наповнюється за рахунок діяльності військових частин, зареєстрованих як суб'єкти господарської діяльності, та продажу нерухомого майна згідно з переліком, затвердженим Кабміном. З 2006 року, згідно з рішенням Уряду, навіть кошти, отримані від продажу надлишкового військового майна, озброєння та техніки, у повному обсязі зараховуються до загального фонду державного бюджету.

Щоправда, є такі держпідприємства, у статуті яких записано, що 50 відсотків чистого прибутку вони зобов'язані відраховувати в бюджет військового відомства. До них належать підприємства, які свого часу міністерство оборони забезпечило відповідними фондами. Серед них Українська авіаційно-транспортна компанія, Українська дорожньо-транспортна компанія «Военконверс — 43», створена на фондах скороченої 43-ї ракетної армії, державне підприємство «Південь»... Частка цих коштів у загальному обсязі надходжень до спецфонду становить всього 0,2–0,3 відсотка.

Водночас, незважаючи на в цілому позитивні тенденції діяльності держпідприємств, військове відомство спроможне лише на 15–20 відсотків завантажити їхні потужності. І це не дивно. Адже потенціал військового економічного сектора значно перевищує потреби збройних сил. Відтак перед керівниками державних підприємств постає проблема пошуку замовників, шляхів експорту продукції, а в деяких випадках і перепрофілювання виробництва.

— Надлишковий ресурсний потенціал державних підприємств оборонного відомства України є «перлиною» надлишкових фондів, національним здобутком держави, оскільки має всі умови для залучення інвестицій у сферу виробництва, — говорить директор Департаменту економічної та господарської діяльності Міністерства оборони України Микола Обзор. — Політика реформування має забезпечити ефективне, зрозуміле та прозоре використання цього потенціалу, перш за все з метою реформування збройних сил та вирішення соціального пакету для військовослужбовців. На жаль, на сьогодні єдності поглядів на політику реформування підприємств міноборони на урядовому рівні та у самому військовому відомстві немає. Переважно працює режим «ручного управління», що неминуче призведе до прийняття помилкових рішень і, як наслідок, до неефективного використання державного майна та певних фінансових прорахунків. Як на мій погляд, процес реформування держпідприємств міністерства оборони можна порівняти з хірургічною

операцією найвищої категорії складності, яка може вважатися успішною лише за умови, якщо всі системи технічного і організаційного забезпечення цієї операції працюють на «відмінно».

Фахівці єдині у думці, що збереження підприємств, а також досягнення певних результатів в основному залежить від керівника та наявних основних фондів. Так, наприклад, фонди авторемонтного заводу легше адаптувати до випуску народногосподарської продукції, ніж, скажімо, танко- чи авіаремонтних заводів. Але про позитивні результати можна говорити лише тоді, коли керівники підприємств не сидітимуть склавши руки, чекаючи заявок на держзамовлення, а ефективно діятимуть в умовах ринку, шукаючи замовників та покупців на свою продукцію. Іншими словами, сьогодні неможливо говорити про якісне управління без фахового менеджменту. Тим більше, що всі державні підприємства міністерства оборони, згідно з Господарським кодексом України, мають статус державних комерційних підприємств, у яких державне майно знаходиться на праві господарського відання, при цьому власник майна (держава) лише здійснює функцію контролю за його використанням та збереженням, не втручаючись в оперативно-гос-

подарську діяльність. Питання наділення підприємств основними фондами та оборотними засобами, відчуження фондів, надання дозволів на оренду, внесення змін до статуту підприємства, укладання контракту з керівником підприємства здійснюється лише за рішенням міністра оборони.

Разом з тим, розпорядженням Кабінету Міністрів України від 22 вересня 2006 року № 491-р призупинено укладання договорів, пов'язаних з відчуженням, реалізацією та передачею, у тому числі в оренду, майна державних (казенних) підприємств до формування державного департаменту надлишкового майна та земель. За словами начальника відділу приватизаційної підготовки департаменту реформування власності Вадима Дерев'янченка, сьогодні у Верховній Раді знаходиться законопроект, згідно з яким функцією продажу військового майна буде наділений Фонд державного майна України.

Беззаперечним є те, що фінансова діяльність є визначальною у перспективах розвитку держпідприємств. На жаль, на сьогодні не існує реальної програми підтримки та розвитку вітчизняного виробника. Про це красномовно свідчить той факт, що відомчі підприємства не мають жодних префере-

Оборонне відомство спроможне лише на 15–20 відсотків завантажити потужності держпідприємств: потенціал військового економічного сектора значно перевищує потреби армії.

Держпідприємства змушені половину свого прибутку перераховувати до Держбюджету. Через це про впровадження нових технологій годі й думати.

нцій від держави. Так, починаючи з 2005 року, згідно з рішенням Кабміну, держпідприємства змушені 50 відсотків чистого прибутку перераховувати до Держбюджету. Крім того, щомісяця доводиться сплачувати обов'язкові платежі (електроенергія, водопостачання, газ тощо). Через це про інноваційні програми та впровадження нових технологій годі й думати. Для цього просто не вистачає коштів. Це при тому, що деякі з підприємств мають основні фонди, яким понад 60 років. Як за таких умов можна говорити про ефективне виробництво, а відтак і про конкурентоспроможність?

— З існуючої практики фінансування робіт з боку міністерства оборони, як правило, здійснюється у III та IV кварталах, — розповідає полковник Віктор Яруш. — Як наслідок, підприємства повинні розпочинати виконання договорів за рахунок власних оборотних коштів.

Така ситуація є неприйнятною. Замовник — міністерство оборони також нічого не може вдіяти, оскільки лівову частку коштів на свої рахунки отримує з Державного бюджету лише під кінець року. Зрештою, саме через це військовому відомству досить не просто співпрацювати з комерційними структурами, бо при укладенні договору на виконання будь-яких робіт чи послуг вони завжди вимагають 100-відсоткову передплату. Не рідко цим пояснюється те, що догово-

ри часто розриваються або взагалі не укладаються.

Саме тому Міністерство оборони України шукає нестандартні шляхи для збільшення завантаженості виробничих потужностей підприємств. Практичним результатом цієї роботи є, наприклад, передача казенним підприємством «Житомирський ремонтно-механічний завод» 39 відремонтованих БМП-2 8-му армійському корпусу наприкінці серпня поточного року. Слід зазначити, що на відновлення техніки з бюджету міноборони не витрачено жодної копійки. Всі роботи виконувалися за рахунок власних оборотних коштів підприємства. Це стало можливим завдяки тому, що на території ремонтних заводів у великій кількості зберігається військова техніка колишнього Радянського Союзу. Виробниче устаткування та існуючі технології дають можливість переробляти її з максимальною користю та віддачею. За рахунок утилізації техніки за цивілізованими технологіями (демонтаж, дефектація, відновлення вузлів і агрегатів із залишком ресурсу), наприклад, підприємство отримує кошти, частина з яких покриває витрати з виконаних робіт, а решта — використовується для відновлення бойових машин. Таким чином відбувається завантаження потужностей підприємства та здійснюється ремонт техніки для ЗС України без залучення коштів з Державного бюджету. Зрозуміло, що подібні

операції не можуть бути регулярними і стосуються не всіх підприємств.

Аби щоразу не робити вибір між економічною доцільністю та завантаженням держпідприємств, оборонним відомством були вжиті конкретні заходи з їх реформування та розвитку. Згідно з цим документом, до кінця 2007 року планується зменшити кількість держпідприємств на 40 відсотків шляхом приватизації, реорганізації, передачі до сфери управління інших центральних органів виконавчої влади та ліквідації.

У віданні міноборони до кінця поточного року має залишитися 141 державне підприємство, а до кінця 2010-го — лише 40, що становить 18 відсотків від нині існуючих. При цьому залишаться лише прибуткові та стратегічні виробництва.

Слід зауважити, що оборонне відомство продаж підприємств не здійснює, а лише проводить передприватизаційну підготовку їх шляхом організаційних перетворень. Відповідно до Закону України «Про особливості приватизації підприємств, що належать до сфери управління Міністерства оборони України», підприємства міноборони можуть бути приватизовані лише за умови, що 51 відсоток акцій належатиме державі, 15 — трудовому колективу, а 34 — пропонуватиметься на продаж. Така норма захищає підприємства від «прихватування» та перепрофілювання.

— Перелік підприємств, які не підлягають приватизації, затверджується Верховною Радою України, — зазначає старший офіцер відділу правового забезпечення фінансово-економічної діяльності Правового департаменту МО України підполковник юстиції Георгій Пилипенко. — Але за останні півтора роки жодне підприємство не було приватизоване внаслідок ускладненого механізму реалізації.

Проведення економічних реформ щодо державних підприємств військового відомства є нагальною проблемою. Але чи вдасться йому здійснити глибоке реформування цього сектора економіки? Відповідь на це запитання дасть лише час.

Олег МАТЕНКО

АРСЕНАЛ

Новини ОПК. Ринок військової техніки та озброєння в Україні і світі

ЧИ ВІДКРИЄТЬСЯ ДРУГЕ ДИХАННЯ У ЛІТАКА «ВІДКРИТОГО НЕБА»?

Сьогодні Україна бере активну участь в реалізації міжнародного Договору про відкрите небо. Українські літаки спостереження Ан-30Б здійснюють польоти над територіями країн — учасниць Договору для контролю над озброєннями, а в майбутньому будуть використовуватися для моніторингу і захисту навколишнього середовища. Однак ні в 2006 році, ні в наступному фінансування подальшого розвитку положень Договору з української сторони швидше за все не буде. Беззаперечний успіх і авторитет України, який протягом всієї участі в Договорі закріпили представники її збройних сил, величезний потенціал, спрямований на піднесення міжнародного іміджу нашої країни, — усе це, можливо, відійде в історію, як і літак спостере-

ження Ан-30Б — ветеран українських авіабудівників.

Договір про відкрите небо підписаний 24 березня 1992 року. Його учасниками є 32 країни, з яких тільки 10 мають свої власні літаки спостереження, причому один з них, а саме С-130Н, — загального користування країн західноєвропейського союзу (ЗЕС). США використовують ОС-135, Великобританія — застарілий «Андовер С-МК1», Італія — С-130J, Швеція — SAAB-340В, Туреччина — CN-235 CASA, Угорщина — Ан-26, власниками аналогічних українському Ан-30Б літаків є Росія і Болгарія.

Багато країн, у тому числі Німеччина і США, застосовують практику орєнди літака спостереження України. Це є не тільки визнанням надійності і можливостей українського Ан-

30Б (він першим пройшов сертифікацію як літак «відкритого неба») і підготовленості його екіпажу, а й довіри до нашої країни, яка з самого початку дії Договору бере в ньому найактивнішу участь.

За час участі у Договорі український Ан-30Б встиг застаріти, як застаріла й апаратура спостереження та опрацювання матеріалів польоту. До того ж дія Договору вступила в другий етап, який передбачає використання його учасниками більш широкого спектра засобів спостереження.

На першому етапі реалізації Договору про «відкрите небо» в Україні використовувалися і поки що використовуються два літаки Ан-30Б ескадрильї «Блакитна стежа» зі складу Повітряних Сил ЗС України, обладнані відповідною апаратурою

20

Завершені випробування першого у світі бойового безпілотного літального апарата (БПЛА) MQ-9, — Reaper.

Створений на основі розвідувального БПЛА MQ-1 Predator, він може нести дві 227-кілограмові бомби або вісім протитанкових ракет AGM-114 Hellfire. З повним навантаженням апарат тримається в повітрі 14 годин, а при виконанні розвідувальних завдань — понад добу. Максимальна злітна вага MQ-9 — 4540 кг, швидкість — 405 км/год., висота польоту — 13 700 м.

Сполучені Штати Америки завершують розробку керованого снаряда Excalibur надвисокої точності. Завдяки застосуванню навігаційної системи GPS, ймовірно відхилення по колу — близько 5 м. Система керування снаряда дає можливість уразити ціль, навіть коли стрільба ведеться з відхиленням від заданого напрямку на п'ять градусів, що на дистанції 15 км (звичайній для 155-мм калібру) дає похибку більше як на 1300 м. Ефективність Excalibur при стрільбі по точкових цілях підвищується за рахунок вужчого конуса осколків і майже вертикального падіння на ціль.

ЧИ ВІДКРИЄТЬСЯ ДРУГЕ ДИХАННЯ У ЛІТАКА «ВІДКРИТОГО НЕБА»?

19 для спостереження і виконання польотів на міжнародних трасах у відповідності зі стандартами міжнародної цивільної авіації (ІКАО). На другому етапі, згідно з Постановою Кабінету Міністрів України, планується використовувати Ан-74TK-300 виробництва Харківського державного авіаційного виробничого підприємства. Цей літак має велику вантажопідйомність, що дозволить установити на ньому повний комплекс апаратури спостереження. Крім того, вантажні характеристики Ан-74TK-300 дозволяють використовувати його і як багатоцільовий транспортний літак в інтересах військового відомства та інших зацікавлених організацій. При цьому він може виконувати завдання з перевезення особового складу і вантажів, демаркації державного кордону, аерофото-

зйомки (в інтересах топографії), моніторингу районів кризових ситуацій і миротворчих операцій, природних і техногенних катастроф, у тому числі повеней, землетрусів, забруднення морської поверхні і т. ін.

Використання Ан-74TK-300 дасть можливість виконувати спостережні, транзитні й транспортні польоти без дозаправлення набагато швидше і з меншою витратою палива. Так, на один спостережний політ над територією України Ан-30Б потребує близько 5000 кг палива, а Ан-74TK-300 — лише 1200. Крім того, можливість збільшення висоти польоту дозволить більш ефективно використовувати апаратуру спостереження.

На відміну від Ан-30Б, на якому для ведення аерофотозйомки використовується в основному один

аерофотоапарат без анотації даних, на Ан-74TK-300 планується установити три кадрових аерофотоапарати, панорамний аерофотоапарат, відео-та інфрачервону камери, радіолокаційну станцію бічного огляду, систему анотації даних спостережного польоту. Установка на Ан-74TK-300 запропонованого комплексу апаратури дозволить більш ефективно виконувати спостережні польоти, у першу чергу за рахунок обсягу і якості отриманої інформації.

Економічний ефект від нового літака так само не викликає сумнівів. Якщо на сьогодні на оренді літака спостереження Україна заробляє близько 20 тис. євро, то у разі прийняття на озброєння нового комплексу сума буде не меншою. А з огляду на те, що середня кількість випадків оренди за рік складає не менше 10 (причому ця кількість щороку зростає завдяки підвищенню активності учасників Договору), економічний ефект від літака другого етапу може перевищити 200 тис. євро на рік.

Без сумніву, Ан-74TK-300 має всі потенційні можливості закріпитися на міжнародній арені. Але доки фінансування нового авіаційного комплексу спостереження залишатиметься тільки на папері, доти гальмуватиметься складний механізм, який поки що рухає Україну вперед у цій області. І наслідки цього ми матимемо не тільки у вигляді можливого регресу міжнародного співробітництва. Це позначиться і на українському авіабудуванні. Адже виконуючий польоти практично в усьому світі новий український літак спостереження Ан-74TK-300 — це візитна картка нашої країни, негласна реклама українських збройних сил і вітчизняного авіабудування.

У 2007 році армія Білорусі прийме на озброєння новий комплекс повітряної розвідки і спостереження цілодобової дії. До складу комплексу входять безпілотні літальні апарати й апаратура керування. БПЛА злітною вагою до 80 кг мають радіус дії в радіокерованому режимі 200–300 км і можуть перебувати в повітрі до 16 год. Устаткування БПЛА дозволяє здійснювати цілевказання в режимі реального часу.

Корпорація «Локхід Мартін» випробовує протитанкову ракету нового покоління, яка не має бойового заряду і пробиває броньовий захист танків за рахунок кінетичної енергії, подібно бронебійним підкаліберним снарядам. Довжина ракети — 1,5 м, вага — близько 45 кг.

Для танка М1А2 «Абрамс» розроблений керований боеприпас. Кумулятивний снаряд, що наводиться по променю лазера, може влучити в танк на відстані 8,7 км. Нові боеприпаси здатні уражати цілі з використанням зовнішнього лазерного підсвічування або, наводячись по променю лазера, безпосередньо з бойової машини. Новий снаряд 155-мм калібру оснащений приймачем навігаційної системи GPS, що забезпечує високу точність попадання по стаціонарних цілях.

Винищувачі Су-27 та їх модифікації, які перебувають на озброєнні ВПС Росії, одержать нові двигуни АЛ-31Ф-М1 зі збільшеною тягою. Двигун розроблений на основі АЛ-31Ф, який вже прийнятий на озброєння російської армії. У порівнянні з попереднім він має вдвічі більший міжремонтний ресурс і більшу тягу — 13,5 на форсажі проти 12,5.

У США пройшли перші льотні випробування нового гелікоптера А/МН-6Х, створеного на базі легкого гвинтокрила «MELB», який може використовуватися в якості легкого багатоцільового вертольота і як безпілотний апарат. У варіанті БПЛА він виконуватиме розвідувальні і транспортні завдання в умовах сильної протидії супротивника, якщо ризик для життя екіпажу звичайного гелікоптера буде занадто високим.

Для модернізації малих ракетних кораблів типу «Orkan» ВМС Польщі прийнято на озброєння шведську протикорабельну ракету RBS-15. Ракети RBS-15 Mk3 можуть встановлюватися на кораблях усіх класів, починаючи з ракетних катерів. Дальність польоту — 200 км, стартова вага — 800 кг, вага головної частини — 200 кг.

«ПРОЗОРА БРОНЯ»

В ОДВІЧНОМУ ПРОТИСТОЯННІ «КУЛЯ-БРОНЯ» «САНДВІЧ» УКРАЇНСЬКОГО ВИРОБНИЦТВА МАЄ ВСІ ШАНСИ СТАТИ ПЕРЕМОЖЦЕМ

Для захисту бойових, урядових, банківських і різних VIP-автомобілів від вогнепальної зброї, осколків гранат та інших небезпечних зовнішніх факторів у всьому світі вже давно використовується так зване «бронескло».

«Прозора броня» для транспортних засобів підвищеної захищеності останнім часом не зазнала серйозних змін. Це багат шарове загартоване скло з внутрішнім полікарбонатним шаром, що охороняє пасажирів від осколків при обстрілі зовні. Нині провідні лабораторії світу впритул наблизилися до створення і запуску в масове виробництво «прозорої броні» на основі монокристалічних технологій. Одним із лідерів у цій галузі є Україна.

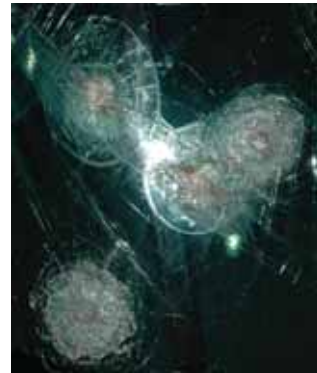
Основні параметри визначення якості традиційного «бронескла» — кулестійкість, прозорість, відсутність внутрішніх міжшарових міхурів, замутнень і оптичних перекручень на передніх бічних стійках. Причому, його головний недолік — тісна залежність між необхідністю посилення захисту та відповідним збільшенням товщини і ваги «броні».

Так, захист від куль калібру 7,62 автомата АКМ з дистанції 10 м забезпечує склопакет товщиною 34 мм, який і використову-

ється для оснащення VIP-автомобілів з метою запобігання «випадковій кримінальній загрозі». Для захисту від бронебійної кулі Б-32 того ж калібру гвинтівки СВД потрібне «бронескло» товщиною 70–80 мм. Квадратний метр такого склопакета важить близько 200 кг. Отже, його практичне застосування у транспортних засобах обмежується через зниження функціональних можливостей броньованого автомобіля.

Більше того, у Швеції вже створена й запущена у серійне виробництво принципово нова куля, яка має сердечник з карбиду вольфраму. Її маса і твердість майже вдвічі більші, ніж у широко використовуваної кулі зі сталевим загартованим сердечником. Водночас, за свідченням фахівців провідних лабораторій світу, твердість загартованого скла вже практично неможливо підвищити. Єдиний вихід — збільшення товщини і ваги «прозорої броні». А це означає, що в протистоянні «куля — бронескло» безумовно програє останнє.

Колектив Харківського інституту монокристалів НАН України працює над створенням принципово нового матеріалу для «прозорої броні», на основі розробки є введення до

складу склопакета твердих (втричі твердіших, ніж «бронескло») і міцних оптично прозорих кристалів. Розрахунки та попередні випробування показали, що для забезпечення значно більшої кулестійкості такий «сандвіч» повинен мати товщину 30 мм. За розрахунками науковців, «прозора броня» з монокристалів буде значно легшою (близько 80 кг/м) і тоншою (25–33 мм), ніж звичайне «бронескло» з аналогічними властивостями (80 мм). Застосування нової технології уможливить перетворення конусоподібної форми кулі на циліндричну і за рахунок цього нейтралізує значну частину ударної енергії.

Новий матеріал передбачається використовувати для оснащення транспортних засобів військового призначення, а також для забезпечення підвищеної захищеності броньованих транспортних засобів бойових машин піхоти тощо. «Прозора броня» могла б успішно використовуватися при створенні українських багатоцільових колісних транспортних засобів подвійного застосування «Дозор» розробки Казенного підприємства «Харківське конструкторське бюро по машинобудуванню імені Морозова». Її застосування дасть можливість зменшити вагу автомобіля, що поліпшить основні технічні характеристики зразків українського військового машинобудування.

ОСТАННІЙ ПРИТУЛОК «САТАНИ»

Єдину в Україні міжконтинентальну балістичну ракету доправлено до Музею Ракетних військ стратегічного призначення

Період конфронтації колишніх союзників по антигітлерівській коаліції увійшов в світову історію під назвою «холодна війна». Це протистояння, зокрема, виявилось у так званій «гонці озброєнь», особливо в її ракетно-ядерному компоненті. Вже наприкінці 50-х років на бойове чергування у складі ракетних військ радянської армії були поставлені перші ракетні комплекси, які могли нести ядерний заряд. Відтоді ракетні війська стали найпотужнішим видом збройних сил.

На території України після розпаду СРСР залишалося на бойовому чергуванні 176 міжконтинентальних балістичних ракет шахтного типу, з них 130 — з шістьма ядерними бойовими блоками кожна і 46 — з десятьма. Кожний блок мав окреме польотне завдання був здатний знищити місто середніх роз-

мірів. Не важко підрахувати, що у разі конфлікту із застосуванням ракет такого класу смертельна загроза нависла б над життям понад 100 мільйонів людей!

Проголосивши добровільну відмову від ядерної зброї, Україна розпочала процес її ліквідації, логічним завершенням якого став підрив останньої шахтно-пускової установки в жовтні 2001 року і знищення останньої ракети у березні 2002-го. Проте, одна ракета (не бойова, звичайно). Ще донедавна в Харківському університеті Повітряних Сил імені Івана Кожедуба, на базі якого за радянських часів готували офіцерів РВСП, знаходилася навчальна міжконтинентальна балістична ракета РС-20 (за міжнародною класифікацією — СС-18 «Сатана»). Цей тип ракет був розроблений в

конструкторському бюро «Південне» у 1973 році, а в 1975-му надійшов на озброєння у ракетні полки. В позиційному районі кожного такого полку, а це близько 1 тис. кв. км, базувався один ракетний комплекс — до 10 ракет класу РС-20 в шахтно-пускових установках 40 м завглибки. На поверхні стартову позицію кожної ракети захищали декілька кордонів, оснащених різноманітними датчиками, електричне загородження високої напруги, а також бойовий розрахунок охорони у споруді з баштовим кулеметом. Керування ракетним комплексом здійснювалося розрахунком пуску з бойового поста, розташованого на 11-му підземному поверсі

заглибленого командного пункту — 12-поверхового металевого циліндра, підвішеного на амортизаторах всередині надміцної залізобетонної шахти. Доволі складний процес бойового пуску ракет міг відбутися лише після надходження з вищих ланок управління цілком таємних пускових шифрів і за умови одночасного проведення пускових операцій обома номерами розрахунку.

На щастя, цього так і не сталося. А нещодавно остання на території України сучасна міжконтинентальна балістична ракета нарешті посіла достойне місце не на бойовій позиції, а в експозиції Музею Ракетних військ стратегічного призначення.

Міжконтинентальна балістична ракета РС-20 (за міжнародною класифікацією СС-18 «Сатана»)

Кількість ядерних бойових блоків у головній частині	10
Потужність одного ядерного бойового блока	0,55–0,75 мегатонн
Прицільне наведення кожного бойового блока	Двоступенева, рідкопаливна
Довжина	33,6 м
Максимальний діаметр	3,8 м
Стартова вага	209,6 т
Максимальна дальність польоту	15 тис. км

ВІЙСЬКО
УКРАЇНИ

РАКЕТНИЙ КОМПЛЕКС 9К79 «ТОЧКА»

Належить до високоточного і високоманевреного озброєння. Призначений для знищення ракетних установок, командних пунктів, скупчень неброньованої чи легкоброньованої техніки, аеродромів, вузлів зв'язку та інших точкових і малорозмірних цілей у тактичній глибині бойових порядків супротивника.

До складу комплексу входить: балістична ракета 9М79 у різних варіантах, самохідна пускова установка 9П129, транспортно-заряджальна машина 9Т218, транспортна машина 9Т238, автоматизована контрольно-випробувальна станція 9В819, машина технічного обслуговування

9В844 і комплект арсенального обладнання 9Ф370.

Ракета 9М79 балістична, з невідокремлюваною головною частиною, керована на всій траєкторії польоту. Споряджена автономною інерціальною системою наведення з бортовим цифровим обчислювальним комплексом. На ракеті встановлений однорежимний твердопаливний двигун. Для електроживлення бортових пристроїв передбачено турбогенератор з приводом від газогенератора. Бойова частина може бути фугасною, касетною з осколковими суббоеприпасами або іншою.

Пускова установка змонтована на всюдихідному плаваючому шасі 5921. Повністю автономна. Одна машина з ракетою здатна здійснити марш, виїти в заданий район на невідготовлену стартову позицію і зробити пуск по заданій цілі. Все необхідне устаткування й апаратура розміщуються на машині: засоби топографічної прив'язки і прицілювання, контрольно-перевірочна апаратура, системи енергоживлення і зв'язку. Екіпаж (із 4 чоловік) вводить в ЕОМ координати цілі. Передпускові операції здійснюються при похідному положенні ракети – приведення у вертикальне, бойове положення відбувається за кілька секунд до старту, що підвищує можливості маскування на місцевості. Відразу після старту вона може залишити район пуску.

Транспортно-пускова установка змонтована на шасі 5922. У її транспортному відсіку можуть зберігатися і транспортуватися дві ракети, повністю підготовлені до пуску з пристикованими головними частинами. Установлений на машині кран дозволяє виконувати заряджання пускових установок.

тактико-технічна характеристика

Дальність стрільби, км:	
максимальна	70
мінімальна	15
Час підготовки до пуску, хв.	20
Час між пусками, хв.	40
Запас ходу бойових машин по паливу, км	650
Швидкість руху макс., км/год.:	
по шосе	60
по ґрунту	40
по бездоріжжю	15
на плаву	10
Маса стартової ракети, т	2,01
Маса боеголовки, т	0,482
Швидкість польоту, м/с	300–500
Довжина, м	6,416
Діаметр, м	0,65
Розмах аеродинамічних рулів, м	1,448
Маса ПУ з ракетою, т	17,95
Екіпаж, чол.	4

ПАТРУЛЬНИЙ ЛІТАК P-95 «BANDEIRILHA» (БРАЗИЛІЯ)

Використовується ВПС Бразилії та підрозділами берегової охорони Чилі для патрулювання в прибережних водах.

Літак EMB-111 розроблений фірмою «Embraer» на основі транспортного EMB-110. Це вільнонесучий моноплан з низько розташованим крилом і однокілевим хвостовим оперенням. Прийнятий на озброєння ВПС у 1977 році під назвою P-95 «Bandeirilha». Від базового літака EMB-111 відрізняється розташуванням на кінцях крила паливних баків і великим носовим обтічником пошукової РЛС AN/APS-128. До складу бортового радіоелектронного устатку-

вання входять також інерціальна навігаційна система Litton LN-33, станція радіотехнічної розвідки, апаратура пасивної радіопроотидії фірми «Thompson-CSF», приймач-передавач системи розпізнавання AN/APX-92, радіостанція AN/ARC-159 і радіовисотомір. Для візуального пошуку цілей у нічні години на правій консолі крила встановлений прожектор.

Силова установка складається з двох ТВД Pratt-Whitney-Canada PT6A-34 потужністю по 750 к.с. Запас палива в чотирьох крилових баках — 1915 л, у двох кінцевих — 635 л.

Для розміщення озброєння під крилом літака передбачено чоти-

тактико-технічна характеристика

Екіпаж, чол.	5
Злітна маса макс., т	7,0
Довжина, м	14,91
Висота, м	4,91
Розмах крила, м	15,95
Потужність двигунів, к.с.	2x750
Швидкість польоту, км/год:	
крейсерська	
на висоті 3000 м	416
при патрулюванні	
на висоті 300 м	300
Стеля практична, м	6,86
Дальність польоту макс., км	3200
Тривалість патрулювання, год.	6,5
Маса корисного навантаження, кг	1926

ри вузли підвіски (по дві під кожною консоллю). Тут можуть бути розміщені пускові установки НКР класу «повітря — земля», контейнери з димовими гранатами, автотомати для скидання дипольних відбивачів. З кабіни через нижній люк можуть скидатися освітлювальні ракети або радіогідракустичні буї.

Редактор випуску — Андрій ФЕЦЕНКО, Центр досліджень армії, конверсії та роззброєння

Оптові ціни, дійсні наперед'явника.

Категорія	Найменування	Гар.	Ціна	Категорія	Найменування	Гар.	Ціна	Категорія	Найменування	Гар.	Ціна
Процесори	Процесор CPU Celeron 3261 64bit 2.30GHz/256k/3k/477	36	294,12	Картки відео	Картка відео HDD Sapphire 160 GB 7200 rpm 8 MB Cache ATA-10	36	327,90	Монітори	Монітор 17" Samsung 710N A545 (Silver) 0.254mm, 300cd	36	1171,32
	Процесор CPU Celeron 3361 64bit 2.80GHz/256k/3k/477	36	333,82		Картка відео HDD Sapphire 160 GB 7200 rpm 8 MB Cache SATA	36	345,56		Монітор 17" Samsung 740P Silver TFT IL1517HAK(SH) 2m	36	1429,32
	Процесор CPU Celeron 3511 2.00GHz/256k/55533k/477	36	304,74		Картка відео HDD Sapphire 250 GB 7200 rpm 18 MB Cache ATA 10	36	441,18		Монітор 17" Samsung 740P Silver TFT IL1517HAK(SH) 2m	36	1269,36
	Процесор CPU Core 2 Duo E6300 1.81GHz/256k/11.6377k/36	36	1037,18		Картка відео HDD Sapphire 250 GB 7200 rpm 18 MB Cache SATA	36	454,06		Монітор 17" Samsung 750P TFT IL1517HAK(SH) 2m	36	1671,84
	Процесор CPU Pentium IV 940 3.06GHz/512k/3k/477	36	595,85		Картка відео HDD Sapphire 320 GB 7200 rpm 8 MB Cache ATA 10	36	525,90		Монітор 17" Samsung 750P TFT IL1517HAK(SH) 2m	36	1691,76
	Процесор CPU Pentium IV 940 3.06GHz/512k/3k/477	36	638,12		Картка відео HDD Sapphire 320 GB 7200 rpm 8 MB Cache SATA	36	537,28		Монітор 19" Samsung 940P TFT 0.294mm, 300cd/m, 700k	36	1882,16
	Процесор CPU AMD Athlon 54 2600+ 1.81GHz/512k/11.6377k/36	12	474,72		Картка відео HDD Sapphire 320 GB 7200 rpm 8 MB Cache SATA	36	552,54		Монітор 17" Samsung 940P TFT IL1517HAK(SH) 2m	36	1362,88
	Процесор CPU AMD Athlon 54 3000+ 1.81GHz/512k/11.6377k/36	12	528,4		Картка відео HDD Sapphire 320 GB 7200 rpm 8 MB Cache SATA 10	36	547,46		Монітор 17" Samsung 940P TFT IL1517HAK(SH) 2m	36	2131,06
	Процесор CPU AMD Athlon 54 3000+ 1.81GHz/512k/11.6377k/36	36	531,48		Картка відео HDD WD 200 GB 7200 rpm 8 MB Cache	36	352,18		Монітор 19" Samsung 940P TFT IL1517HAK(SH) 2m	36	1924,68
	Процесор CPU AMD Athlon 54 3000+ 1.81GHz/512k/11.6377k/36	36	369,9		Картка відео HDD WD 200 GB 7200 rpm 8 MB Cache SATA 2	36	412,8		Монітор 17" LG FL19526-SP TFT Silver 300cd/m, 1800:1, 1500k	36	1407,4
	Процесор CPU AMD Athlon 54 3700+ 2.2GHz/512k/11.6377k/36	36	557,28		Картка відео HDD WD 200 GB 7200 rpm 8 MB Cache SATA2	36	540,98		Монітор 17" LG FL19526-SP TFT Silver 300cd/m, 1800:1, 1500k	36	1202,26
	Процесор CPU AMD Athlon 54 3700+ 2.2GHz/512k/11.6377k/36	36	441,18		Картка відео HDD WD 200 GB 7200 rpm 8 MB Cache SATA 2	36	581,8		Монітор 17" LG FL19526-SP TFT Silver 300cd/m, 1800:1, 1500k	36	1310,64
	Процесор CPU AMD Athlon 54 3700+ 2.2GHz/512k/11.6377k/36	12	735,14		Картка відео HDD WD 200 GB 7200 rpm 8 MB Cache SATA 2	36	332,82		Монітор 19" LG FL19526-SP TFT Silver 300cd/m, 1800:1, 1500k	36	1449,96
	Процесор CPU AMD Athlon 54 3700+ 2.2GHz/512k/11.6377k/36	36	758		Картка відео HDD WD 200 GB 7200 rpm 8 MB Cache SATA 2	36	340,56		Монітор 19" LG FL19526-SP TFT Silver 300cd/m, 1800:1, 1500k	36	1547,6
	Процесор CPU AMD Athlon 54 3700+ 2.2GHz/512k/11.6377k/36	36	402,78		Картка відео HDD WD 200 GB 7200 rpm 8 MB Cache SATA 2	36	352,46		Монітор 19" LG FL19526-SP TFT Silver 300cd/m, 1800:1, 1500k	36	1181
Матеріальні плати	Системна плата MB ASUS P5B Deluxe/PCI-E/AN/945P/300MHz/2 DDR II	22	389,58	Картка відео HDD Samsung 250 GB 7200 rpm 8 MB Cache SATA 2	36	487,64	Монітор 19" View-Sonic V4703B TFT 230cd/m, 800:1, 16m	36	1108,4		
	Системна плата MB ASUS P5B Deluxe/PCI-E/AN/945P/300MHz/2 DDR II	36	1003,82	Картка відео HDD Samsung 250 GB 7200 rpm 8 MB Cache SATA 2	36	526,32	Монітор 19" View-Sonic V4703B TFT 230cd/m, 800:1, 16m	36	1387,4		
	Системна плата MB ASUS P5B Deluxe/PCI-E/AN/945P/300MHz/2 DDR II	36	577,92	Картка відео HDD Samsung 250 GB 7200 rpm 8 MB Cache SATA 2	36	634,68	Монітор 19" View-Sonic V4703B TFT 230cd/m, 800:1, 16m	36	3259,6		
	Системна плата MB ASUS P5B Deluxe/PCI-E/AN/945P/300MHz/2 DDR II	36	474,72	Картка відео HDD Samsung 250 GB 7200 rpm 8 MB Cache SATA 2	36	677,2	Монітор 19" View-Sonic V4703B TFT 230cd/m, 800:1, 16m	36	4389,2		
	Системна плата MB ASUS P5B Deluxe/PCI-E/AN/945P/300MHz/2 DDR II	36	1217,78	Картка відео HDD Samsung 250 GB 7200 rpm 8 MB Cache SATA 2	36	454,38	Монітор 19" View-Sonic V4703B TFT 230cd/m, 800:1, 16m	36	1140,36		
	Системна плата MB ASUS P5B Deluxe/PCI-E/AN/945P/300MHz/2 DDR II	24	438,8	Картка відео HDD Samsung 250 GB 7200 rpm 8 MB Cache SATA 2	36	443,76	Монітор 19" View-Sonic V4703B TFT 230cd/m, 800:1, 16m	36	1140,36		
	Системна плата MB ASUS P5B Deluxe/PCI-E/AN/945P/300MHz/2 DDR II	30	464,4	Картка відео HDD Samsung 250 GB 7200 rpm 8 MB Cache SATA 2	36	494,8	Монітор 19" View-Sonic V4703B TFT 230cd/m, 800:1, 16m	36	1310,64		
	Системна плата MB ASUS P5B Deluxe/PCI-E/AN/945P/300MHz/2 DDR II	30	295,16	Картка відео HDD Samsung 250 GB 7200 rpm 8 MB Cache SATA 2	36	577,2	Монітор 19" View-Sonic V4703B TFT 230cd/m, 800:1, 16m	36	1455,32		
	Системна плата MB ASUS P5B Deluxe/PCI-E/AN/945P/300MHz/2 DDR II	30	683,7	Картка відео HDD Samsung 250 GB 7200 rpm 8 MB Cache SATA 2	36	423,12	Монітор 19" View-Sonic V4703B TFT 230cd/m, 800:1, 16m	36	1079,72		
	Системна плата MB ASUS P5B Deluxe/PCI-E/AN/945P/300MHz/2 DDR II	30	1161,8	Картка відео HDD Samsung 250 GB 7200 rpm 8 MB Cache SATA 2	36	494,8	Монітор 19" View-Sonic V4703B TFT 230cd/m, 800:1, 16m	36	1187,12		
	Системна плата MB ASUS P5B Deluxe/PCI-E/AN/945P/300MHz/2 DDR II	22	309,8	Картка відео HDD Samsung 250 GB 7200 rpm 8 MB Cache SATA 2	36	494,8	Монітор 19" View-Sonic V4703B TFT 230cd/m, 800:1, 16m	36	1217,78		
	Системна плата MB ASUS P5B Deluxe/PCI-E/AN/945P/300MHz/2 DDR II	22	717,86	Картка відео HDD Samsung 250 GB 7200 rpm 8 MB Cache SATA 2	36	494,8	Монітор 19" View-Sonic V4703B TFT 230cd/m, 800:1, 16m	36	1517,04		
	Системна плата MB ASUS P5B Deluxe/PCI-E/AN/945P/300MHz/2 DDR II	22	810,94	Картка відео HDD Samsung 250 GB 7200 rpm 8 MB Cache SATA 2	36	494,8	Монітор 19" View-Sonic V4703B TFT 230cd/m, 800:1, 16m	36	1517,04		
	Системна плата MB ASUS P5B Deluxe/PCI-E/AN/945P/300MHz/2 DDR II	36	283,8	Картка відео HDD Samsung 250 GB 7200 rpm 8 MB Cache SATA 2	36	494,8	Монітор 19" View-Sonic V4703B TFT 230cd/m, 800:1, 16m	36	1517,04		
	Системна плата MB ASUS P5B Deluxe/PCI-E/AN/945P/300MHz/2 DDR II	36	317,34	Картка відео HDD Samsung 250 GB 7200 rpm 8 MB Cache SATA 2	36	494,8	Монітор 19" View-Sonic V4703B TFT 230cd/m, 800:1, 16m	36	1517,04		
Системна плата MB ASUS P5B Deluxe/PCI-E/AN/945P/300MHz/2 DDR II	36	454,08	Картка відео HDD Samsung 250 GB 7200 rpm 8 MB Cache SATA 2	36	494,8	Монітор 19" View-Sonic V4703B TFT 230cd/m, 800:1, 16m	36	1517,04			
Системна плата MB ASUS P5B Deluxe/PCI-E/AN/945P/300MHz/2 DDR II	36	379,28	Картка відео HDD Samsung 250 GB 7200 rpm 8 MB Cache SATA 2	36	494,8	Монітор 19" View-Sonic V4703B TFT 230cd/m, 800:1, 16m	36	1517,04			
Системна плата MB ASUS P5B Deluxe/PCI-E/AN/945P/300MHz/2 DDR II	36	295,28	Картка відео HDD Samsung 250 GB 7200 rpm 8 MB Cache SATA 2	36	494,8	Монітор 19" View-Sonic V4703B TFT 230cd/m, 800:1, 16m	36	1517,04			
Системна плата MB ASUS P5B Deluxe/PCI-E/AN/945P/300MHz/2 DDR II	36	536,64	Картка відео HDD Samsung 250 GB 7200 rpm 8 MB Cache SATA 2	36	494,8	Монітор 19" View-Sonic V4703B TFT 230cd/m, 800:1, 16m	36	1517,04			
Системна плата MB ASUS P5B Deluxe/PCI-E/AN/945P/300MHz/2 DDR II	36	407,64	Картка відео HDD Samsung 250 GB 7200 rpm 8 MB Cache SATA 2	36	494,8	Монітор 19" View-Sonic V4703B TFT 230cd/m, 800:1, 16m	36	1517,04			
Системна плата MB ASUS P5B Deluxe/PCI-E/AN/945P/300MHz/2 DDR II	36	325,08	Картка відео HDD Samsung 250 GB 7200 rpm 8 MB Cache SATA 2	36	494,8	Монітор 19" View-Sonic V4703B TFT 230cd/m, 800:1, 16m	36	1517,04			
Системна плата MB ASUS P5B Deluxe/PCI-E/AN/945P/300MHz/2 DDR II	36	717,24	Картка відео HDD Samsung 250 GB 7200 rpm 8 MB Cache SATA 2	36	494,8	Монітор 19" View-Sonic V4703B TFT 230cd/m, 800:1, 16m	36	1517,04			
Системна плата MB ASUS P5B Deluxe/PCI-E/AN/945P/300MHz/2 DDR II	36	502,8	Картка відео HDD Samsung 250 GB 7200 rpm 8 MB Cache SATA 2	36	494,8	Монітор 19" View-Sonic V4703B TFT 230cd/m, 800:1, 16m	36	1517,04			
Системна плата MB ASUS P5B Deluxe/PCI-E/AN/945P/300MHz/2 DDR II	36	345,72	Картка відео HDD Samsung 250 GB 7200 rpm 8 MB Cache SATA 2	36	494,8	Монітор 19" View-Sonic V4703B TFT 230cd/m, 800:1, 16m	36	1517,04			
Системна плата MB ASUS P5B Deluxe/PCI-E/AN/945P/300MHz/2 DDR II	36	433,44	Картка відео HDD Samsung 250 GB 7200 rpm 8 MB Cache SATA 2	36	494,8	Монітор 19" View-Sonic V4703B TFT 230cd/m, 800:1, 16m	36	1517,04			
Системна плата MB ASUS P5B Deluxe/PCI-E/AN/945P/300MHz/2 DDR II	36	2367	Картка відео HDD Samsung 250 GB 7200 rpm 8 MB Cache SATA 2	36	494,8	Монітор 19" View-Sonic V4703B TFT 230cd/m, 800:1, 16m	36	1517,04			
Системна плата MB ASUS P5B Deluxe/PCI-E/AN/945P/300MHz/2 DDR II	36	407,64	Картка відео HDD Samsung 250 GB 7200 rpm 8 MB Cache SATA 2	36	494,8	Монітор 19" View-Sonic V4703B TFT 230cd/m, 800:1, 16m	36	1517,04			
Оптичний пристрій	Оптичний пристрій DMM 128 MB PC133 (Роботає на ІХ)	12	88,04	Картка відео HDD Samsung 250 GB 7200 rpm 8 MB Cache SATA 2	36	494,8	Монітор 19" View-Sonic V4703B TFT 230cd/m, 800:1, 16m	36	1517,04		
	Оптичний пристрій DMM 128 MB PC133 (Роботає на ІХ)	12	88,04	Картка відео HDD Samsung 250 GB 7200 rpm 8 MB Cache SATA 2	36	494,8	Монітор 19" View-Sonic V4703B TFT 230cd/m, 800:1, 16m	36	1517,04		
	Оптичний пристрій DMM 128 MB PC133 (Роботає на ІХ)	12	88,04	Картка відео HDD Samsung 250 GB 7200 rpm 8 MB Cache SATA 2	36	494,8	Монітор 19" View-Sonic V4703B TFT 230cd/m, 800:1, 16m	36	1517,04		
	Оптичний пристрій DMM 128 MB PC133 (Роботає на ІХ)	12	88,04	Картка відео HDD Samsung 250 GB 7200 rpm 8 MB Cache SATA 2	36	494,8	Монітор 19" View-Sonic V4703B TFT 230cd/m, 800:1, 16m	36	1517,04		
	Оптичний пристрій DMM 128 MB PC133 (Роботає на ІХ)	12	88,04	Картка відео HDD Samsung 250 GB 7200 rpm 8 MB Cache SATA 2	36	494,8	Монітор 19" View-Sonic V4703B TFT 230cd/m, 800:1, 16m	36	1517,04		
	Оптичний пристрій DMM 128 MB PC133 (Роботає на ІХ)	12	88,04	Картка відео HDD Samsung 250 GB 7200 rpm 8 MB Cache SATA 2	36	494,8	Монітор 19" View-Sonic V4703B TFT 230cd/m, 800:1, 16m	36	1517,04		
	Оптичний пристрій DMM 128 MB PC133 (Роботає на ІХ)	12	88,04	Картка відео HDD Samsung 250 GB 7200 rpm 8 MB Cache SATA 2	36	494,8	Монітор 19" View-Sonic V4703B TFT 230cd/m, 800:1, 16m	36	1517,04		
	Оптичний пристрій DMM 128 MB PC133 (Роботає на ІХ)	12	88,04	Картка відео HDD Samsung 250 GB 7200 rpm 8 MB Cache SATA 2	36	494,8	Монітор 19" View-Sonic V4703B TFT 230cd/m, 800:1, 16m	36	1517,04		
	Оптичний пристрій DMM 128 MB PC133 (Роботає на ІХ)	12	88,04	Картка відео HDD Samsung 250 GB 7200 rpm 8 MB Cache SATA 2	36	494,8	Монітор 19" View-Sonic V4703B TFT 230cd/m, 800:1, 16m	36	1517,04		
	Оптичний пристрій DMM 128 MB PC133 (Роботає на ІХ)	12	88,04	Картка відео HDD Samsung 250 GB 7200 rpm 8 MB Cache SATA 2	36	494,8	Монітор 19" View-Sonic V4703B TFT 230cd/m, 800:1, 16m	36	1517,04		
	Оптичний пристрій DMM 128 MB PC133 (Роботає на ІХ)	12	88,04	Картка відео HDD Samsung 250 GB 7200 rpm 8 MB Cache SATA 2	36	494,8	Монітор 19" View-Sonic V4703B TFT 230cd/m, 800:1, 16m	36	1517,04		
	Оптичний пристрій DMM 128 MB PC133 (Роботає на ІХ)	12	88,04	Картка відео HDD Samsung 250 GB 7200 rpm 8 MB Cache SATA 2	36	494,8	Монітор 19" View-Sonic V4703B TFT 230cd/m, 800:1, 16m	36	1517,04		
	Оптичний пристрій DMM 128 MB PC133 (Роботає на ІХ)	12	88,04	Картка відео HDD Samsung 250 GB 7200 rpm 8 MB Cache SATA 2	36	494,8	Монітор 19" View-Sonic V4703B TFT 230cd/m, 800:1, 16m	36	1517,04		
	Оптичний пристрій DMM 128 MB PC133 (Роботає на ІХ)	12	88,04	Картка відео HDD Samsung 250 GB 7200 rpm 8 MB Cache SATA 2	36	494,8	Монітор 19" View-Sonic V4703B TFT 230cd/m, 800:1, 16m	36	1517,04		
	Оптичний пристрій DMM 128 MB PC133 (Роботає на ІХ)	12	88,04	Картка відео HDD Samsung 250 GB 7200 rpm 8 MB Cache SATA 2	36	494,8	Монітор 19" View-Sonic V4703B TFT 230cd/m, 800:1, 16m	36	1517,04		
Телефони в асортименті	Телефон Samsung SG-D500 (Складений)	12	55	Картка відео HDD Samsung 250 GB 7200 rpm 8 MB Cache SATA 2	36	494,8	Монітор 19" View-Sonic V4703B TFT 230cd/m, 800:1, 16m	36	1517,04		
	Телефон Samsung SG-D500 (Складений)	12	55	Картка відео HDD Samsung 250 GB 7200 rpm 8 MB Cache SATA 2	36	494,8	Монітор 19" View-Sonic V4703B TFT 230cd/m, 800:1, 16m	36	1517,04		
	Телефон Samsung SG-D500 (Складений)	12	55	Картка відео HDD Samsung 250 GB 7200 rpm 8 MB Cache SATA 2	36	494,8	Монітор 19" View-Sonic V4703B TFT 230cd/m, 800:1, 16m	36	1517,04		
	Телефон Samsung SG-D500 (Складений)	12	55	Картка відео HDD Samsung 250 GB 7200 rpm 8 MB Cache SATA 2	36	494,8	Монітор 19" View-Sonic V4703B TFT 230cd/m, 800:1, 16m	36	1517,04		
	Телефон Samsung SG-D500 (Складений)	12	55								

БОЙОВА МАШИНА РЕАКТИВНОЇ АРТИЛЕРІЇ БМ-13Н («КАТЮША»)

БМ-13Н має 16 напрямних балкового типу, розташованих уздовж поздовжньої осі автомобіля. Для підвищення стійкості при стрільбі у задній частині автошасі встановлені дві опори, що опускаються. Заряджання здійснюється із задньої частини напрямних. Поворотний і підймальний механізми — найпростішої конструкції. Прицілювання здійснювалося артилерійською панорамою ПГ, пуск — за допомогою пульта керування вогнем, що складається з електричного замкача й акумулятора. Стекла кабіни закриваються металевими щитами. Заряджена БМ-13Н рухається зі швидкістю до 40 км/год. Масовим базовим автомобілем був «Студебеккер» US 6x6, проте застосовувалися також Зіс-6 і всі вантажні автомобілі відповідної вантажності, трактори, а після війни — Зіс-151, Зіл-157 і навіть Зіл-131. Основним боєприпасом машини є осколково-фугасний снаряд М-13, який складається з головної частини і порохового реактивного двигуна. Головна частина за конструкцією практично не відрізняється від артилерійського снаряда. Двигун складається з камери згоряння та розміщених у ній циліндричних порохових шашок з осьовим каналом і соплом з діафрагмою. На ко-

рупсі двигуна встановлені чотири штампованих пера повітряного стабілізатора снаряда. Снаряд М-13КК (поліпшеної купчастості) має 12 великих тангенціальних сопел у передній частині двигуна, що створює обертальну силу і додатково стабілізує політ. Простота конструкції й експлуатації бойової машини, яка дозволяє виготовляти її в дуже великих кількостях, а також тактика масованого застосування у складі полків, визначили її бойову ефективність.

тактико-технічна характеристика

Дальність стрільби, км:	
снарядом М-13	8,47
снарядом М-13КК	7,9
Час виконання залпу, с	7–10
Кут наведення, град.:	
вертикальний	від +7 до +45
горизонтальний	20
Кількість напрямних, шт.	16
Калібр снаряда М-13, мм	132
Маса, кг:	
снаряда	42,3
бойової частини	21,3
Час переведення в бойове положення, хв.	2–3

ПРОМИСЛОВО-ТОРГОВЕЛЬНЕ ПІДПРИЄМСТВО МИСЛИВПРОМПОСТАЧ

Підствольні
ліхтарі
з Прибалтики
та Росії

Кращі набой
Європи «Pozis»
(Татарстан, Росія),
штучне збирання.

Усі моделі
мисливської зброї
Іжевського
механічного
заводу

Кращі у світі луки,
арбалети для
полювання, спорту
та відпочинку

Гуртова та роздрібна торгівля товарами
виробників США, Німеччини, Фінляндії,
Італії, Чехії, Росії, Білорусі

04073, Київ-73
пр. Московський, 20
тел.: (044) 464-49-69
419-78-78
e-mail: ohotsnab@ln.ua

Володимир ПАСЬКО

ПОРА ІСТИНИ

(Уривок з роману)*

Шеремет розплющив очі, намагаючись проникнути в нічну темряву, в якій ще мить тому нібито лунали голоси. Нікого. Нічні гості зникли так само раптово, як і об'явилися. Лише десь в даліні перегуквалися півні. «Як вартові колись у давнину», — майнуло в голові. Але цю думку одразу витіснила інша. Пригадалися останні слова полковника Шаблія: настала пора істини.

Але ж хіба вона, ця істина, в помсті? Навряд, точніше — мабуть, що ні. Бо істина — це чисте, не спотворене ні гнівом, ні брехнею, ні злим умислом відображення дійсності. Відтворення її такою, якою вона є насправді, незалежно від свідомості конкретної людини — Шаблія, Діда, моєї. Віднайти її багато хто пробував, та мало хто міг похвалитися, що пізнав...

То, може, не варто й сподіватися? Ні, таки варто. Шеремет серцем відчував, що пошук істини — це єдиний спосіб запобігти, аби чорні сторінки історії більше не повторювалися. Щоб його український народ вирвався нарешті з того зачарованого чорного кола рабської покори і бездумної жертвності, яким він ходить не перше вже століття, втрачаючи свої і силу, і на снагу, і просто звичайну людську гідність та самоповагу, а врешті-решт — і самого себе.

Однак як віднайти її, оту істину? Мабуть, тільки шукаючи. Причому наполегливо. В пам'яті сплило закарбоване ще з молодості: «To strive, to seek, not to find, but not to yield!». Ці слова були дарчим написом на книжечці віршів Булата Окуджави, поета і виконавця з когорти шестидесятників, кумира тодішньої молоді. Подарувала ж йому цей збірничок юна лєнінградка, красуня і ерудитка, з якою вони так і не зуміли знайти спільну для обох істину. І пішли кожне своєю дорогою — прагнути, шукати, не знахо-

дити, але не здаватися. Саме це означали українською ті англійські слова.

Відтоді минуло вже більше третини століття, а він все чогось шукає і не здається. В молодості — ту єдину і неповторну, яка б стала супутницею на все життя. В зрілу пору — ту справжню чоловічу роботу, яка б давала відчуття якщо не гордості за зроблене тобою, то принаймні приносила задоволення: спромігся таки здійснити те, що не кожному під силу. Тепер, на початку осені його життя, прагнення знову якимсь непомітно змінилися. Жадоба постійно жити на шаленій швидкості, витискаючи педаль акселератора до упору, дедалі частіше студилася простим питанням: навіщо? в ім'я чого?

Раніше він полюбляв пісню Володимира Висоцького «Мой финиш — горизонт» з її гаслом-речитативом: «я должен первым быть на горизонте». Тепер його більше цікавило інше — а що там за ним криється, за тим горизонтом? Яка далечинь чи височинь? В ім'я чого ризикуєш, щоб тільки не поступитися нікому в цій гонитві? В якій хоча й «канат не пересек мой шейный позвонок, но из кустов стреляют по колесам»? А швидкість така, що «песчинка обретає силу пули»? Навіщо воно все? Не знаючи Істини, відповісти на це питання важко. Тому він її досі й шукає. І ніби знаходить, але...

В пам'яті сплила картина литовського художника Миколая Чурльоніса, яка так і називалася — «Істина». На картині — густа літня ніч, чоловік із сардонічним виразом обличчя, який тримає в руках запалену свічку, і нічні метелики. Приваблені яскравим вогнем свічки-істини, вони безоглядно підлітають дедалі ближче й ближче, аж поки не падають долу з опаленими крильцями. На таці свічника вже ціла купа нещасних-необачних-постраждалих, а вони все летять і летять. На це безоглядно-жертвоне

прагнення Світла з презирливо-глузливою посмішкою зверхньо споглядає «чорний чоловік». Цілком очевидно, що він особисто усвідомлює всю згубність вичерпного Пізнання, але охочих застерігати не буде. А раптом знайдеться той бодай один, у кого прагнення Істини дасть силу витримати її пекельний вогонь...

Бентежні думки остаточно прогнавши сон. Шеремет увімкнув нічника, взяв до рук книжку. Він читав її в молодості, ще в тому житті і в тій країні, яких тепер вже немає. Як немає і тієї країни, яка була рідною для автора того роману. Його молододу душу тоді вразила трагічна роздвоєність свідомості і почуттів головних героїв. Відчувалося щось своє, внутрішньо близьке, якщо навіть не споріднене, але що конкретно — того він тоді вловити так і не зміг. Залишилося лише неусвідомлене відчуття смутку і тривоги. Як з'ясувалося потім, насправді то було передчуття того, що трапилося за чверть століття.

Побувавши в зруйнованому війною колись ошатному Сараєві, він згадав про той роман. Який, на жаль, так і не був перекладений в Україні — ні в колишній, ні в нинішній. Хоча даремно. Перечитавши книгу знову, будучи вже не молодим офіцером радянської армії, а літнім генералом Збройних Сил незалежної України, який пережив і крах комуністичної ідеології, і розпад могутньої імперії, і війну, і нелегке повернення до свого народу, — Шеремет лише тепер до кінця зрозумів, що його вразило тридцять років тому.

В романі йшлося про Боснію середини сімнадцятого століття. Коли вона уже двісті років як втратила незалежність, а з нею і свою християнську віру й власну культуру. На той час боснійцями, або «босанцями», як вони себе зроду-звіку називали, залишалися фактично лише нижчі верстви населення — зі своєю побутовою сербсько-хорватською мовою і неясними від давнинності спогадами про своє сповнене боротьби героїчне минуле. Діти ж цих бідаків, особливо що «вибилися в люди», як і вищі та середні верстви цього вже не так народу, як населення, — вони прагнули розмовляти турецькою, навчалися в турецьких медресе, читали турецьких та арабських по-

* Закінчення. Початок у попередньому номері

Гірки, немов полин, слова далекого боснійського брата пекли й українську душу: «... Ми — нічий, ми — завжди на межі, ми — завжди чия-небудь здобич. Що ж дивного в тому, що ми бідні?»

етів і мислителів й вірою і правдою служили Османській імперії, безправною провінцією якої вважалася їхня батьківщина. Вони, ці відступники, воліли за краще називати себе «муслиманами», тобто мусульманами, а не босанцями, як звалися їхні батьки і діди, предки яких були ще християнами, як і сусідні й близькі по крові серби та хорвати.

Пальці самі знайшли потрібну сторінку. Гірки, немов полин, слова далекого боснійського брата пекли й українську душу: «... Ми — нічий, ми — завжди на межі, ми — завжди чия-небудь здобич. Що ж дивного в тому, що ми бідні? Століттями ми шукаємо і ледве пізнаємо один одного, скоро ми взагалі не знатимемо, хто ми такі. Ми забуваємо вже про те, що взагалі чого-небудь хочемо, інші виявляють нам честь, забираючи нас під свої знамена, оскільки ми не маємо своїх, купують нас, коли ми потрібні і плюють нам в обличчя, коли потреба в нас минає. Найзлочасніший шматок землі на цілому світі, найнещасніші люди на землі, ми втрачаємо своє обличчя, а сприйняти чуже не можемо, відірвані від рідного ґрунту і не пустили коріння в іншому місці, чужі всім і кожному — і тим, хто нам близький по крові, і тим, хто не вважає нас рідними. Ми живемо на перехресті світів, на кордоні народів, під загрозою будь-чийого удару, завжди перед кимось винувати. Нам набридло насильство і свою убогість ми перетворили на чесноту...»

Шеремет зупинився, ще раз перебіг очима прочитане: ми — нічий, ми — на межі, ми — здобич. Це вони, боснійці в сімнадцятому столітті. А ми, українці, в двадцять першому? Хіба не такі самі? Тільки й того, що в боснійців близькі по крові одні, а в нас — інші, та ще різні ті, до кого ми тягнемось, але хто не вважає нас рідними. Однак голвне, що поєднує і тих давніх бос-

нійців, і нинішніх українців — це те, що ми справді «чужі всім і кожному». З одного боку «близькі по крові» — Росія, з іншого — ті, «хто не вважає нас рідними», Європейська співдружність. Але і для тих, і для інших ми — чужі, об'єкт, а не суб'єкт історії. Ті, ким правлять інші, а не хто своїм розумом живе — якщо доступніше... А тому вони всі разом і кожний в окремішності безперервно тиснуть і тиснуть, щоб вирішити кожний якийсь свої власні питання за наш рахунок: від культурологічних і політичних аж до територіальних, не кажучи вже про економічні, де грошима грубими тхне. І всі прагнуть щось нам вказувати та диктувати, причому зі всіх питань: від що виробляти і чим торгувати та якою мовою розмовляти і аж до того, якої історії дітей навчати та на чий і яких цінностях виховувати. Бо до всього того, виявляється, якщо не братні узи зобов'язують, то європейські або світові стандарти.

«...Ми — найнезрозуміліші люди у всьому світі. Ні з ким історія не зіграла такого жарту, як з нами. До вчора ми були те, про що сьогодні прагнемо забути. Але ми не стали і чимось іншим. Ми зупинилися на півдорозі, роззявивши рота. Ми нікуди більше не можемо рухнутися. Ми відірвалися, але ніде не пристали. З неясним відчуттям сорому за своє походження і вини за свою зраду ми не бажаємо озиратися назад, але нам і нікуди дивитися вперед, а тому ми гальмуємо час, жахаючись якого б то не було рішення. Нас зневажають і брати, і зайти-зброди... Ми хотіли б зберегти себе, але настільки втратили свою сутність, що вже більше не знаємо, що ж ми таке є».

Ця фраза також була важким молотом по самому його серцю, розпластаному на ковадлі людської байдужості. Як не прикро було це усвідомлювати, але дедалі більше ставало очевидним, що на такий

асиміляційний молот, смертельний для всього українського, перетворилася потужна російська культура, закорінена й вигартована в російській мові. Традиційно шанована, більше того — любима українцями, вона на сьогодні перетворилася в смертоносне для його нації знаряддя в руках молотобойця — російського шовініста, який після розпаду СРСР отримав новий імпульс для своїх патологічно-месіанських схильностей. Молоточок же, який вказував місце для удару тим молотом, знаходився в зовсім інших руках — того, хто добре знав як слабкі місця українського серця, так і сліпу силу російського шовінізму. Бентежна думка повернулася до слів боснійця: «ми хотіли б зберегти себе». Нічого особливо мудрого або незвичайного в них не було — елементарний інстинкт нації, майже такий самий безумовний, як для окремої людини — зберегти своє життя. Але чи багато нинішніх українців готові підтримати ці слова? А якщо так, то ким би вони хотіли зберегтися? Чи не стосуються повною мірою й нас слова отого боснійця: «ми... настільки втратили свою сутність, що вже більше не знаємо, що ж ми таке є»?

Послужлива пам'ять шукала і знаходила в своїх глибинах все, що торкалося теми. Згадалася відповідь Рефата Чубарова, відомого кримськотатарського діяча, на гостре питання української журналістики: «говорити, що кримські татари можуть відокремити Крим від України, я вважаю, несерйозно. Що ж стосується приєднання до Туреччини, то гіршої ситуації для кримських татар не могло б навіть і бути. Хоча б тому, що за п'ять років вони б асимілювалися через близькість культури і мови». Чи не те саме вже відбувається з українцями, але без будь-якого офіційного приєднання?

А боснієць вів своє далі: «біда в тому, що ми полюбили оту свою мертвяність і не бажаємо розлучатися з нею. Але за все потрібно платити, і за цю свою любов — також».

Що ж, боснійці заплатили. Через двісті років після цих слів підняли все ж повстання за свою свободу і в результаті кривавої боротьби все-таки вирвалися з лабет Османської імперії. Відірвалися від єдиновір-

Урок розбрату отримали достатній і усвідомили, що ділити нам нічого, що місця на нашій землі вистачить всім, просто всі повинні поважати одне одного і розуміти, хто є господар в цьому домі, а хто бодай і поважний, але — гість.

ного мусульманського світу, в якому пробули чотири століття, і приєдналися до єдинокровного слов'янського, європейського. Залишаючись при тому мусульманами. Османи тоді припустилися однієї помилки: накинувши свою віру, не звернули належної уваги на мову. Верхівці свою нав'язали, а низи залишили напризволяще. І цього виявилось досить, щоб бодай через двісті років, але нація відродилася. Хоча й потрапила, як-то кажуть, із вогню та в полум'я — з-під молота турецької асиміляції під прес сербсько-хорватського єднання. Іще на понад сто років. Поки знову не постало питання: «що ж ми таке є» — серби, хорвати чи щось інше? І знову змушені були доводити і відстоювати свою самобутню особність, і знову перед братами — тільки тепер вже не по вірі, а по крові, і знову зі зброєю в руках...

Шереметові пригадалися події десятилітньої давнини. Сараєво, зима. Місто-столиця Соціалістичної Республіки Боснія і Герцеговина в складі Югославії. Тільки тепер це не чепурне й ошатне місце проведення зимових Олімпійських ігор, як десять років тому, а зруйнована артилерійсько-мінометним вогнем столиця самостійної держави. Її незалежність щойно здобута в кривавій боротьбі з сербами і хорватами, які також вважали цю землю своєю рідною. Бо вони самі й їхні діди-батьки прийшли сюди хто десять, хто сто років тому. Забуваючи при тому, що на час їхнього приходу тут вже віками жили «босенці». Які тепер захотіли для себе незалежності від їхньої, гостей, історичної батьківщини — хоч від Сербії, хоч від Хорватії. В тій кривавій боротьбі, в якій супротивники почувалися різними народами, але розмовляли однією мовою, складно було визначити, хто правий — хто винуватий, особливо тоді. Недаремно великий Бісмарк свого часу казав, що історія народів пишеться залізом і кров'ю.

Вони блукали тоді втрьох горбатими вуличками старого Сараєва, насторожено-незвичного до мирної тиші. Троє офіцерів з Міністерства оборони України, яким, разом з іншими, було доручено передати український батальйон до складу миротворчих сил НАТО. Тоді це було для їхньої держави вперше. На вулицях ще де-не-де залишали-

ся нерозібраними барикади, поверх голів через усю вулицю висіли якісь полотнища. Немов транспаранти, але без написів. На запитання фінансиста полковника Маркевича досвідчені супроводжувачі пояснили: від снайперів, щоб вулиця вся вздовж не проглядалася і не прострілювалася.

Незважаючи на все це, торгівля на базарі йшла жваво. Видно було, що тут звикли орієнтуватися на іноземних туристів, яких тепер заміняли чужоземці з автоматами і в камуфляжі. Порозумітися з боснійцями проблем не складало. Звертало на себе увагу, що на російську вони реагували також з розумінням, але стримано. На українську ж — з привітною посмішкою. Шеремет поцікавився, в чому причина такої різниці. Як з'ясувалося, до росіян ставилися з холодком через те, що вони буцімто нерідко підігравали сербам. Українців же поважали за неупередженість і об'єктивність.

Біля книжкової крамнички зупинилися, з цікавістю розглядаючи рекламно-туристичні видання різними мовами світу. Заговорили між собою про драматичну історію цього краю і трагічну долю його мешканців — боснійців, сербів, хорватів... Власник крамнички, він же і єдиний продавець, кремезний чоловік з чорною, посрібленою роками бородою, зрозумів, про що йдеться, й енергійно заперечив: «но серби, но хорвати, ту є босенці!» Що він тим хотів сказати, допитуватися вони не стали, бо пам'ятали, скільки крові тут пролилося з одного, другого й третього боку. Однак віра, що жевріла в очах старого, кілька гарячих, хоча й не зовсім зрозумілих фраз навздогін, його майже благальна інтонація — все це давало підстави сподіватися, що він мав на увазі тільки мир і добро. Очі й голос мовили і благали:

ми всі є єдиний народ на ім'я боснійці — «босенці». І «муслимані», і серби, і хорвати — ми всі, на цій землі суціль, є одне ціле, поєднане цією землею, соками якої ми всі напоєні й вигодовані. Дайте нам спокій, щоб ніхто з провідників «демократії» та «загальнолюдських цінностей» або, не дай Боже, «братів» іззовні не втручався — а ми самі тут між собою розберемося, бо урок розбрату отримали достатній і усвідомили, що ділити нам нічого, що місця на нашій землі вистачить всім, просто всі повинні поважати одне одного і розуміти, хто є господар в цьому домі, а хто бодай і поважний, але — гість.

Думки й спогади ятрили душу, відганяли сон. А хто ж тоді ми є, оті чотири п'ятих населення нашої незалежної держави України, які пишуть себе українцями? Зі своєю українською землею, мовою, культурою і економікою? Нехай не надто потужними, але ж — своїми?». «Що ж ми таке є», як питав своїх співвітчизників боснійський мислитель. З історією нашої боротьби за незалежність, починаючи від Богдана Хмельницького й Івана Мазепи і далі? Через Симона Петлюру, Євгена Коновальця, Романа Шухевича, В'ячеслава Чорновола й незліченне число інших. І аж до нинішніх, які з клейнодів нелюбої їм незалежної України годуються. Чи ми, українці, є тільки жертвами минулого і об'єктом майбутнього геноциду? Чи просто субстрат для нового «южно-руського» етносу як «неот'ємлемої часті великого руського народу»? Такий собі український варіант бургундців, валійців, провансальців, шотландців тощо?

Пекучі питання роїлися в голові, у відчайдушному розпачі билися об жорсткі стінки черепа, неспроможні дати собі ні ради, ні волі, не здатні знайти ту відповідь, яка була б єдино й однозначно вірною...

Олександр Муравйов: народився 10 серпня 1954 р. у Москві. У 1977 році закінчив Київське вище військово інженерне двічі Червонопрапорне училище зв'язку імені М. І. Калініна. Полковник запасу. Начальник відділу військової символіки та геральдики ЗС України. Член Спільки дизайнерів та Ради Українського геральдичного товариства.

льдична служба, нині — відділ військової символіки та геральдики Збройних Сил України.

— А як зароджувалася сучасна українська військова символіка? Мені відомо, що перші загальновійськові нарукавні емблеми були виготовлені в кустарних умовах, в екстреному режимі для колишнього міністра оборони України Костянтина Морозова у зв'язку з його візитом до США.

— Питання про символіку постало з моменту створення Збройних Сил України. У 1992 році була створена комісія на чолі з генерал-лейтенантом Іваном Біжаном, яка мала узагальнити інформацію про традиції української, радянської й іноземної символіки і на цій основі підготувати пропозиції для затвердження Верховною Радою сучасної української військової символіки. Тоді дійсно багато чого вдалося зробити. Деякі напрацювання було реалізовано. Але основною проблемою була відсутність фахівців. До того ж, не існувало наукових праць з історії української військової символіки, зрештою, не було навіть єдиного погляду на те, що слід взяти за основу і на які традиції спиратися. Тому довелося піти шляхом механічної заміни радянської символіки на державні символи України...

Не секрет, що у розробці нарукавної емблеми, яку і сьогодні носять офіцери та генерали Генерального штабу, особисто брав участь колишній міністр оборони Володимир Шкідченко. Втім, сьогодні важко сказати, хто є автором тих чи інших елементів військової символіки, створених у дев'яностих. З появою нашого відділу з'явилася можливість розробляти елементи військової символіки на професійній основі. На жаль, не всі високоповажні керівники це розуміють, вважаючи, що коли емблеми сто-

Олександр МУРАВЙОВ: «Емблема повинна говорити мовою символів, а не слів»

Майже п'ятнадцять років знадобилося українській армії, аби врешті-решт отримати офіційно затверджену військову символіку. На жаль, протягом доволі тривалого часу до військової символіки та геральдики здебільшого ставилися як до чогось другого-рядного і такого, що не заслуговує на увагу.

— Олександр Борисовичу, я, напевно, не помилюся, якщо скажу, що саме Ви є родоначальником відділу військової символіки та геральдики України...

— Це не зовсім так, оскільки я не є засновником цього відділу у прямому значенні. Щоправда, ініціатором його створення сміливо можна себе вважати. Так, наприкінці дев'яностих, будучи офіцером Генерального штабу, я займався питанням проектування і розробки військової символіки, геральдики та емблем українського війська. Серед тих, хто долучився до цієї

справи, тоді не було справжніх фахівців, а так само і єдиних поглядів на національну військову символіку. Розуміючи, як важливо мати окрему службу, яка б опікувалася таким питанням, як створення іміджу Збройних Сил України, я загорівся ідеєю її започаткування в структурі Міноборони. Три роки я витратив на те, щоб мою ідею підтримали. І лише наприкінці 2000 року, після зустрічі з тодішнім начальником Генерального штабу генерал-полковником Володимиром Шкідченком, вдалося зрушити цю проблему з місця. У квітні 2001 року була створена Воєнно-гера-

суються армії, то на них обов'язково мають бути танки, гармати, літаки... Це не завжди доцільно. Адже діяльність того чи іншого управління чи військового підрозділу можна виразити за допомогою класичних символів, які довго не втрачатимуть актуальності. Наприклад, меч, крила, якір тощо. Тому проектуючи, скажімо, емблему військової частини, ми завжди беремо до уваги її бойовий шлях, нагороди, почесні найменування, специфіку нинішньої діяльності. Іншими словами, це серйозна і скрупульозна, а б сказав, педантична робота.

— У червні цього року Президентським Указом була затверджена символіка Збройних Сил України. Чи можна в такому разі говорити, що до цього в українському війську її не існувало?

— Не можу цілковито погодитися з цим. Символіка в українському війську з'явилася з того моменту, коли перший військовослужбовець замінив на своєму кашкеті радянську кокарду з червоною зіркою на українську з Тризубом. Це перше, що було змінено на початку становлення українських збройних сил. З того моменту розпочався новий етап розвитку вітчизняної військової символіки. Інша справа, що не всі її елементи були встановлені відповідними нормативно-правовими актами. Наприклад, Верховна Рада так і не затвердила зразок Бойового прапора військової частини, тому прапори, які вручалися з 1994 року, були, по суті, незаконними. Річ у тім, що питанням військової символіки довгий час займався декілька управлінь. Бойовими прапорами, наприклад, — управління служби військ, формою одягу — Тил, заохочувальними відзнаками — управління кадрової політики. Тому єдиних поглядів на військову символіку не існувало.

Нині ці питання вирішено. Указами Президента України від 20 червня 2006 року затверджено описи та малюнки емблем і прапорів ЗС України та їх видів, штандартів вищих посадових осіб, а також базовий зразок Бойового прапора військової частини. В цьому велика заслуга генерал-полковника Сергія Кириченка, який всіляко сприяв нам.

Нарукавний знак Сухопутних військ більше асоціюється з емблемою сільськогосподарської академії, а не війська.

— Найдавнішою князівською емблемою з тих, що існували в Київській Русі, є зображення у вигляді «Ш» на печатці Святослава Ігоровича. Деякі дослідники української символіки вважають, що Тризуб є символом Трійці — триєдності світу і має християнське наповнення. Чи правильно, з точки зору геральдики, застосовувати цей символ у війську, в якому служать представники різних релігій?

— Якоюсь до рук мені потрапила невеличка книжечка, в якій наводилися різні трактування Тризуба. Одні дослідники бачили в ньому зашифрований напис, інші — геометричний орнамент. Сьогодні ми сприймаємо Тризуб як Знак Княжої Держави Володимира Великого, нащадками якої ми себе оголосили. Він є фігурою герба нашої держави. Саме з такої точки зору ми підходимо до Тризуба, а не з позиції християнства, ісламу чи будь-якої іншої релігії. На жаль, багато хто не розуміє, що державна символіка має використовуватися без викривлень. Є Конституція, інші законодавчі акти, в яких визначено зовнішній вигляд Державного герба і Прапора. Порушувати їх не можна. Так, досі багато хто думає, що Державний Прапор України — «жовто-блакитний», тоді як згідно зі статтею 20 Конституції він є стягом, що складається з двох рівновеликих горизонтальних смуг синього і жовтого кольорів. Але на сьогодні в Україні немає державної структури, яка б займалася питаннями державної символіки. Це призводить до неправильного використання державних символів.

— Чи не забагато сьогодні Тризуба у військовій символіці?

— Ми за використання малого Державного герба лише на рівні перших осіб Міноборони. В інших же випадках слід застосовувати відомчу символіку. Система побудови військових символів у нас доволі проста. Загальна емблема зброй-

них сил — це малиновий хрест з Тризубом. Доповнюючи її певними елементами, ми отримуємо символіку видів збройних сил. Нині не стоїть питання заміни самого Тризуба у військовій символіці. Інша справа — військова форма з відповідними знаками розрізнення. У збройних силах всіх держав, які здобували незалежність, на перших порах державні символи на уніформі застосовуються по максимуму. І це закономірно, адже використовується уніформа, яка залишилася у спадок від імперського війська. Коли ж встановлюється національний військовий односторонній, потреба у надмірному використанні державної символіки відпадає.

— Чому в емблемі Міністерства оборони, видів збройних сил присутній прямий рівносторонній малиновий хрест, або Георгієвський, як його ще називають?

— У світі нараховується більше трьохсот видів хреста. Взагалі хрест, як символ, з'явився набагато раніше за християнство. Той, що використовується сьогодні в українській військовій символіці, відрізняється від Георгієвського. При розробці цієї емблеми був використаний хрест, який найчастіше зображався на козацьких прапорах (наприклад, шість із дванадцяти відомих прапорів Чернігівського полку середини XVII ст.) та печатках (печатки Генерального військового суду XVII–XVIII ст.). За тих часів хрест часто поєднувався із зображенням півмісяця та зірки (зірок). Така символіка відбивала ідею захисту рідної землі від турецько-татарських завойовників. А нині малиновий хрест уособлює вірність сучасного українського війська кращим традиціям оборонців нашої Батьківщини, готовність у будь-який момент стати на захист незалежності і територіальної цілісності держави, представлені знаком Княжої Держави Володимира Великого. До речі, використання в емблемі хреста співпа-

Нарукавна емблема
6-ї окремої механізованої бригади

Проектуючи емблему військової частини, ми завжди беремо до уваги її бойовий шлях, нагороди та почесні найменування.

Нарукавна емблема
Окремого Новоросійсько-Київського
ордена Червоного Прапора
полку Президента України

Герб
Західного регіонального медичного
управління

ло з тенденціями всіх українських військових формувань на зламі тисячоліть. Це стосується СБУ, МНС, прикордонних, внутрішніх військ. Хрест же у вигляді нагород застосовується у багатьох країнах. І приказка «или грудь в крестах, или голова в кустах» характерна не тільки для Росії, а й для всього християнського світу.

— **А що означає на емблемі та нагрудному знаку Міністерства оборони лев і козак, що стоять на мечях?**

— Нагрудний знак та нарукавна емблема Міноборони були встано-

влені відповідно у 1997 та 1998 роках. І вони розроблялися на основі одного із проектів великого Державного Герба України, на якому композиція лева й козака символізувала безперервність державотворення на теренах України — від Галицько-Волинської Русі, козацької держави до сьогодення. Ці елементи військової символіки не зовсім відповідають специфіці військового відомства, тому в перспективі вони будуть перероблені з урахуванням офіційно затвердженої емблеми Міністерства оборони України.

— **Чи відповідає це національним традиціям, коли у формі українського генерала поєднуються лампаси, зірочки і Тризуб? Адаже відомо, що у гетьманів форма була надзвичайно витонченою. Може, доцільно було б замінити лампаси на голубу стрічку на кітелі, а зірочки — на нагрудні знаки, як це було у наших пращурів.**

— Питаннями лампасів і зірочок займається така наука, як уніформологія. На мій погляд, форма українських генералів сьогодні не відповідає сучасній моді. По суті, це форма одягу генералів радянської армії, з незначними змінами в знаках розрізнення. Пятикутна зірка на погоні сама по собі нічого не означає і не має жодного політичного значення. А ось п'ятикутна червона на шапці — це вже зо-

всім інше. Пятикутні зірки для розрізнення військових звань використовуються починаючи з XVIII століття. Звісно, на погонах їх можна замінити на чотирикутні, шестикутні... Але я впевнений: якщо провести опитування серед офіцерів, вони навряд чи відмовляться від нині існуючих зірочок. Разом з тим, із затвердженням нової символіки постає необхідність у розробці нових знаків розрізнення, а в перспективі — нової форми одягу. Досвід, напрацьований в період формування українських збройних сил, має суміщатися з підходами, спільними для країн НАТО та Євросоюзу. Військова форма одягу є складовою військової символіки, адже мудир сам по собі — це символ приналежності до збройних сил.

Нами вже відпрацьована нова система емблем на комірі та погонах. В стадії проектування перебувають інші знаки розрізнення. Але подальша робота має відбуватися паралельно з розробкою нових елементів форми одягу, на яких вони будуть розміщуватися. На момент завершення реформування Збройних Сил України було б доречним забезпечити нашу армію новою, сучасною, модною формою одягу. Є такий непоганий вислів — «влада повинна бути гарною». Тому вважаю, що економити на іміджу українського війська недоцільно.

— **Що потребує негайних змін у військовій символіці? Адаже нині йде полеміка з приводу того, що 48-променева зірка — емблема МВС України подібна до зірки святого Андрія Первозванного...**

— Восьмикутні променясті зірки — є атрибутом більшості європейських орденів, тож нічого нового Петро I тут не вигадав. Разом з тим, восьмикутні зірки використовуються у поліцейській символіці багатьох країн світу. До того ж вона є елементом емблеми Міжнародної поліцейської асоціації. Тому підстав для полеміки, на мій погляд, немає.

Що стосується військової символіки, то необхідно насамперед переглянути знаки розрізнення приналежності до держави та збройних сил. Так, нарукавний знак приналежності до Сухопутних військ, в якому поєднано Державний герб, синьо-жовту стрічку, колос і кетяг

каліни, більше асоціюється з емблемою сільськогосподарської академії, а не війська. На мій погляд, в перспективі на рукаві однострою має бути лише нарукавна емблема військової частини.

— **А скільки взагалі розроблено відзнак, нагород з моменту створення відділу військової символіки та геральдики?**

— Систему заохочувальних відзнак Міністерства оборони України започатковано задовго до створення нашого відділу. Але ми довели її до логічного завершення. Нині існує цілісна система заохочувальних відзнак, з'явилися також почесні нагрудні знаки начальника Генерального штабу — Головнокомандувача Збройних Сил України. За час існування нашого відділу розроблено і впроваджено 19 нагород. Це відзнака «Знак пошани», медалі «10 років Збройним Силам України», «15 років Збройним Силам України», «За зразкову службу в Збройних Силах України», «За сумлінну службу» та інші. Також фахівцями нашого відділу створена система нагрудних знаків військової доблесті.

— **Яка відзнака сьогодні вважається найціннішою в моральному плані, а яка «найдорожчою», з точки зору витрачених на її виготовлення дорогих металів?**

— Найвищою відзнакою Міністерства оборони України є відзнака «Доблесть і честь». На превеликий жаль, фінансування військового відомства залишає бажати кращого, тому всі відзнаки виготовляються з бронзи, латуні, томпака. З точки зору матеріального втілення, відзнака «Доблесть і честь» є однією із дорогих нагород, адже при її виготовленні застосовуються гарячі емалі. Коли ми створюємо проект нагороди, то намагаємося передбачити, наскільки вона буде технологічною. Навіть найскладніший малюнок можна втілити в металі, але й ціна при цьому буде відповідною. Тому, розробляючи відзнаки, ми обов'язково враховуємо і сам процес їх виготовлення.

— **Чи реальним є заснування військової символіки підрозділів Збройних Сил України? Адже не є таємницею, що існуючі нарукавні емблеми далекі від класичних правил геральдичної грамоти і впроваджу-**

ються без відповідної фахової експертизи.

— Розробка української військової символіки відбувалася як на рівні керівництва Міністерства оборони, так і у військових частинах, установах, організаціях. Військовослужбовці зрозуміли, що їхній підрозділ повинен мати якусь емблему. Відбулося масове спонтанне виробництво нарукавних емблем. Але рівень їх створення і самих підходів був невисоким. Розробка емблеми — це таке ж складне завдання, як і розроблення плану бойового застосування військової частини в різних умовах. Не можу

Є такий непоганий вислів: «влада повинна бути гарною». Тому вважаю, що економити на іміджу українського війська недоцільно.

зрозуміти підходів деяких командирів, які хочуть бачити на емблемі повну назву своєї частини. Навіщо? Емблема повинна говорити мовою символів, а не слів.

Сьогодні ми намагаємося створити реєстр символіки Збройних Сил України починаючи з 1991 року. І зіткнулися з таким явищем. Ми знаємо, що в такій-то частині існувала нарукавна емблема, але знайти її неможливо, бо після розформування частини вона залишилася лише в одному-двох екземплярах у колекціонерів. А пройшло всього-навсього 15 років. Тому одним із завдань нашого відділу є зберегти для нащадків історію розвитку національної військової символіки.

— **Відомо, що за радянських часів військову техніку наносилися емблеми. Такий підхід зберігся як в армії США, так і в збройних силах деяких європейських країн. Чи буде щось подібне запроваджуватися в українському війську?**

— Маючи затверджену військову символіку, ми ініціюємо через відповідні управління і департаменти необхідність проведення загального маркування військового майна. І при відповідному рішенні ми готові запропонувати свої варіанти вирішення цієї проблеми.

Нарукавна емблема управління верифікації Збройних Сил України

Нарукавна емблема 80-го окремого аеромобільного полку

Нарукавна емблема Львівського військового ордена Червоної Зірки інституту імені гетьмана Петра Сагайдачного Національного університету «Львівська політехніка»

Віталій ЛАЗОРКІН

КРИГОЛАМ

спогади «бунтівного» ПОЛКОВНИКА

Процес перебудови, започаткований Михайлом Горбачовим, набув у Львові наприкінці восьмидесятих характерного національного забарвлення. Завдячуючи громадській організації «Народний Рух України за перебудову», на політичну арену вийшли з підпілля шестидесятники, себто «українские буржуазные националисты», які швидко легалізували ідею відродження української державності та винесли її просто на вулиці старовинного Львова на всенародне обговорення. Тема державності поставила на порядок денний і майбутнє збройних сил СРСР. Ця проблема викликала гострі дебати серед слухачів вечірнього університету марксизму-ленінізму при окружному Будинку офіцерів.

Я теж був серед них. Мое дитинство і юність пройшли в Галичині, і пам'ять зберегла хрущовську відлигу та українізацію кінця п'ятидесятих. Тепер я — офіцер військ протиповітряної і протиракетної оборони, за плечима якого роки

бездоганної служби, з них п'ять — у Заполяр'ї, на бойовому чергуванні, десять років набував досвіду управління військами у штабі Прикарпатського військового округу, а в 1987 році перейшов на викладацьку роботу до Львівського політехнічного інституту на посаду начальника військового циклу проти-повітряної оборони.

Слід визнати, що ми, офіцери, не стояли осторонь політичних процесів на Львівщині. Проте у своїх симпатіях займали полярні позиції. Демонстрації мирного населення під синьо-жовтими прапорами безпідставно ототожнювалися з проявами фашизму. Серед таких «непримиримих» офіцерів у запалі дискусій виникали войовничі настрої. Викладач автомобільного циклу підполковник Віктор Калягін навіть запропонував: «Пусть командование выдаст нам автоматы, и мы быстро наведем порядок на улицах, разгоним этих бандеровцев». Проте такі за-яви не сприймалися серйозно, бо

самі по собі були проявом жорстокості і не витримували історичної правди, приховуючи під собою страх перед новою, ще невідомою національною політичною силою, яка проростала з історичної пам'яті народу, поширювалася та набувала прихильників серед корінного населення Галичини та інтелігенції.

...Вплив демократичних сил на чолі з Вячеславом Чорноволом серед населення Львівщини зростав. Вулиці міста все частіше ставали свідками появи організованих груп молодих людей, які проходили строем, по-військовому чіткою ходою під синьо-жовтим прапором, над яким блищав золотавий тризуб — герб Української народної республіки, співаючи пісень Української Повстанської Армії. Складалося враження, що історія повернула Львів на початок двадцятого століття, коли місцеве студентство вступало до Української Галицької Армії і виступало на захист молодій Українській державі.

Серед військових на Заході України зростала напруга. Наближався неминучий час вибору: з ким бути? З одного боку — служба і партійний обов'язок, з іншого — реальність буття з багатими традиціями національно-визвольної боротьби. У кабінетах і аудиторіях — колеги, з якими робиш одну справу, а за вікнами — вирує життя: мітинги, демонстрації під синьо-жовтими прапорами, студентські страйки, блокада облвійськкомату та штабу ПрикВО, демонтажування пам'ятника Леніну.

Саме у ці буремні часи я зустрівся з Сергієм Рудюком, молодим викладачем суспільствознавства Львівського медичного училища, головою обласного громадського комітету «За відродження Української Національної Армії».

Пан Сергій розповів про мету і завдання діяльності Комітету і запросив на чергове засідання. Мене як військового професіонала дуже зацікавила ця розмова. Про що можуть вести дискусії цивільні особи з питань відродження українського війська? Дошкуляв сумнів: наскільки серйозна ця організація, чи не є вона черговим збіговиськом військових і дилетантів та політичних популістів, які можуть тільки зашкодити мирному перебігу суспільних подій?

Відсутність у деяких офіцерів толерантності до політичних опонентів породжувала віру в те, що суспільні проблеми можна вирішити за допомогою зброї.

У призначений день і час я навідався до Комітету. Засідання вів Рудюк. Сумніви були марними: члени Комітету, які не були фахівцями у військовій справі, одностайно зішлись на думці, що Україна, як складова великої імперії — Радянського Союзу, не має власних збройних сил, національної еліти — українського офіцерства, а тому проблема відродження національних збройних сил має бути вирішена разом зі створенням Української держави. У виступах присутніх, зокрема, йшлося про те, що Радянська Армія для України є імперською та окупаційною, а тому необхідно створити свою національну армію, а окупаційну вивести за межі України. На це я виступив з категоричним запереченням:

— по-перше, сама Україна щорічно віддає свою частку коштів на утримання збройних сил, а тому може вважати, що частина Радянської Армії в обсязі 16 відсотків — це її армія;

— по-друге, Радянську Армію на кінець восьмидесятих років не можна де-факто називати окупаційною, бо як у самій Україні, так і на теренах інших радянських республік служить багато офіцерів-українців. Тому називати Радянську Армію окупаційною для свідомих офіцерів, які чесно і гідно служили українському народові і які ще мають відіграти свою історичну роль у відродженні України та її власних збройних сил, буде незрозумілим і образливим;

— по-третє, у Радянській Армії служить багато українців — випускників 33-х військових навчальних закладів, які дислокуються в Україні, що може бути основою для вирішення кадрових питань національного війська.

Аргументи, які я навів, для присутніх виявилися цілком переконливими. І врешті-решт вони погодились зі мною в тому, що офіцер-

ство Радянської Армії не є ворогом для незалежності України. Це — по-перше. А по-друге, головним завданням Комітету повинна стати просвітницька робота, спрямована на підвищення національної свідомості та національного духу серед призовної молоді, військових, особливо серед офіцерів. Тоді ж мені запропонували вступити до Комітету, і після коротких роздумів я дав на це свою згоду, а через деякий час очолив секретаріат.

Слід наголосити, що у період загострення економічної та розвитку політичної кризи в Радянському Союзі серед українських демократів поширювалася ідея виведення Радянської Армії за межі України, а їй на заміну пропонувалося створити свою, національну. Ця ідея підкріплювалася і практичними заходами, такими як пікетування населенням під керівництвом народних депутатів України під синьожовтими прапорами штабу Прикарпатського військового округу, обласних військових комісаріатів, бойкотування призову молоді до лав Радянської Армії. У відповідь на ці заходи командування військовим округом організувало нарощування удвічі висоти парканів навколо військових об'єктів та чергування озброєних військових підрозділів, а навколо штабу ПриКВО були вишикувані бронетранспортери з кулеметами. Таким чином, конфронтація між демократичними силами і військовими досягла небезпечної межі, коли один випадковий постріл разом з першою краплиною невинної людської

крові став би причиною вибуху народного гніву та братовбивчої громадянської війни, як це вже було в деяких інших союзних республіках. Допустити це в Україні — означало б вищий ступінь громадянської безвідповідальності.

Аналізуючи суспільне становище, яке склалося в Україні, я дійшов висновку, що для збереження миру і злагоди в суспільстві головним завданням у цій ситуації було виведення радянських військ не з України, а з арени політичної боротьби, недопущення перетворення її в жандарма і ката національної демократії та демократичних перетворень у суспільстві.

Успішне вирішення цієї проблеми було б просто неможливим без урахування і вирішення на державному рівні, себто на рівні Верховної Ради, проблем самих військовослужбовців, а це, у свою чергу, вимагало залучення їх до процесу створення Україною власних збройних сил.

Ідея збереження громадянської злагоди як альтернативи громадянській війні через побудову Україною власних збройних сил так мене захопила, що я виклав її письмово у своїй концепції і ознайомив з нею своїх колег. Ця концепція була настільки прагматичною, що проректор Львівської політехніки Маркіян Павликевич запропонував мені виступити з доповіддю на крайовій раді Народного Руху України. Виступ був вдалий, концепцію схвалено, і вже наприкінці листопада 1990 року керівництво крайової організації

Руху запропонувало висунути її на Всеукраїнські збори НРУ. 1 грудня 1990 року в Києві на першій сесії Великої Ради «Народного Руху України за перебудову» я й оприлюднив Концепцію створення Збройних Сил України. У присутніх вона викликала деякі запитання. Але у цілому була схвалена. Це був ще один крок до створення в Україні власних збройних сил. Того ж дня делегати роз'їхались. А вже наступного вівторка до мене підійшов полковник Якубов і сказав, що зі штабу ПрикВО йому повідомили: каналами КДБ пройшла оперативна інформація, що у Києві на зборах Руху виступав якийсь полковник на прізвище, яке подібне до прізвища «Лазоркін», і запитав, чи не я часом їздив до Києва.

Я зрозумів, що завдяки роботі агентів КДБ мій візит інкогніто до Києва перестав бути таємним, що настав час відповідати перед високим командуванням і за виїзд до столиці без його дозволу, і за «націоналістичний» виступ на рухівському з'їзді, і за концепцію створення української національної армії. Тому, усвідомлюючи небезпеку політичної розправи, я відповів коротко: «Так, це був я».

Для збереження злагодності в суспільстві головним завданням було виведення радянських військ не з території України, а з арени політичної боротьби.

Наступної середи на військовій кафедрі Львівської політехніки відбулися партійні збори. Проходили вони спокійно до того моменту, коли полковник Якубов виступив з явною дезінформацією, в якій, викривляючи факти, звинуватив мене у підбурюванні студентів до страйків, зриві навчального плану та націоналістичних публічних виступах. Ця відверта брехня вражала легкістю оприлюднення та цинізмом. Тим більше, що компартійна аудиторія традиційно завжди була готова до боротьби з ворогами народу. Мое намагання спростувати наклеп не мало успіху.

Із заднього ряду майор запасу комуніст Орлов щосили викрикнув: «Не давати йому слова!» Дехто підтримав його. У залі знявся галас: мої колеги вимагали надати мені слово, опоненти — не погоджувалися. Президія вперто не давала мені слова. Той самий Орлов знову вигукнув: «Исключить его из партии!»

Наступного дня до мого кабінету увійшли два офіцери з штабу ПрикВО. Як з'ясувалося, вони були спеціально делеговані для розслідування поведінки бунтівного полковника. Вони були налаштовані рішуче: перевірили навчальні пла-

ни і запропонували розповісти, за яких обставин і з чим я виступив у Києві 1 грудня 1990 року. Я поклав на стіл рукопис свого виступу з текстом концепції створення Збройних Сил України.

Прочитавши документи, підполковник здивовано запитав: «І це все? Нам говорили, що Ви виступили із закликами проти радянської влади, за виведення Радянської Армії з України і таке інше, а тут все навпаки».

Я відповів, що виступив з тим матеріалом, який він щойно прочитав, і не треба вірити тим, хто сіє між нами ворожнечу, бо партократам і чиновникам, що сидять біля державного «корита» і користуються пільгами, вигідно, щоб життя не змінилося, от і зіптовхують нас одне з одним. Мій виступ і політична боротьба скеровані виключно на захист мирного розвитку політичних подій, щоб військовослужбовці не постраждали від зміни влади. І якщо ми будуватимемо Українську Армію, треба щоб кожний офіцер мав право вибору, а не був викинутий новою системою на узбіччя життя.

— Тут все правильно написано, нас ввели в оману, бажаю Вам успіхів, — схвильовано промовив офіцер, — ми так і будемо доповідати керівництву — крамоли немає, хтось просто викривив інформацію. Він потиснув мені руку і вийшов.

На душі трохи полегшало: мене почали розуміти і схвалювати офіцери з інших установ, значить, обраний напрям політичної боротьби вірний і від нього відступати вже нікуди.

Та боротьба лише починалася. Майже кожного дня — комісії, перевірки, візити начальства, примусові «бесіди», плітки, звинувачення у буржуазному націоналізмі, погрози звільнити зі служби...

У цей важкий для мене час я отримав значну моральну підтримку від Сергія Рудюка, який, дізнавшись, що в одному з регіонів Львівщини мають відбутися вибори і заручившись згодою балотуватися, допоміг мені оформити документи для реєстрації кандидатом у народні депутати.

Я зустрівся з Юрієм Ключковським і паном Германом, які входили до керівництва Народного Руху. Вони схвалили мій намір піти у де-

путати і пообіцяли підтримку. Зустріч з Вячеславом Чорноволом остаточно вирішила всі питання: полковник Лазоркін — кандидат у депутати від Народного Руху України. Моєю довіреною особою був призначений молодий та енергійний студент-журналіст Георгій Гонгадзе.

Виступи на мітингах, по радіо і телебаченню, статті у пресі, зустрічі з виборцями — все це дозволило якнайширше оприлюднити ідеї створення національних збройних сил. Патріотичні виступи офіцера сіяли довіру до військових, знімали вороже ставлення населення до «окупаційного» війська.

Наближався день виборів. У місті Новояворівську по виборчому округу № 197 змагалися вісім кандидатів, серед них директор виробничого об'єднання «Сірка», директор районного автопідприємства, бізнесмен, що продавав бензин, начальник райвідділу міліції та інші, які обіцяли підняти виборцям заробітну плату, пенсії, забезпечити усіх житлом тощо.

Звертаючись до виборців, я сказав: «Шановні співвітчизники, я не обіцяю вам збільшення пенсій і зарплат, оскільки не навчений батьками брехати. Я обіцяю вам збудувати власну Українську Армію за концепцією, з якою йду на вибори. Обіцяю, що ваші сини служитимуть українському народові, в Україні, а поза її межами — за власним бажанням». У відповідь гучно лунало: «Гроші ми заробимо самі. Нам потрібна Україна!»

За день до виборів Георгій Гонгадзе підійшов до мене і сказав: «Пане Віталію, щодня телефонували зі штабу ПрикВО: у понеділок о десятій годині ранку Вас викликає командувач військами округу. Крім Вас запрошено начальника управління кадрів генерала Дуришева та усіх Ваших окружних начальників. З якого приводу викликають — сумнівів немає. Проте не хвилюйтеся, ми перемаємо: я розмовляю з виборцями, ваш рейтинг найвищий. В успіху не сумніваюсь».

Так і сталося. Вже опівночі, за попередніми підрахунками, перемога була за кандидатом від Руху.

Як і було наказано, за п'ять хвилин до десятої я увійшов до приймальної генерал-полковника Віктора Скокова разом зі своїм начальством та генералом Дуришевим.

Наближався час вибору: з ким бути? З одного боку — служба і партійний обов'язок, з іншого — реальність буття і традиції національно- визвольної боротьби.

Черговий офіцер запросив усіх до кабінету. Генерал підвівся з місця, привітався і гостинно показав рукою на стільці біля досить великого приставного столу. Генерал Дуришев поклав перед собою мою особову справу, готовий до виконання будь-якого рішення командувача щодо «некерованого» полковника.

Проте Віктор Васильович вже отримав інформацію про результати виборів і знав, що я переміг і отримав статус недоторканої особи, тому цей виклик просто втратив сенс і поставив усіх в незручне становище. Враховуючи делікатність ситуації, мудрий командувач досить розумно побудував бесіду, залишивши ініціативу за собою.

Бесіда тривала години дві. Раптом задзвонив телефон — командувача викликала Москва. Він вибачився і всіх відпустив. Уже в коридорі до мене підійшов полковник Якубов і по-дружньому запитав: «Віталію, ти часом не знаєш, чого нас викликав генерал, бо я так нічого і не зрозумів?»

«Ні, ти добре все зрозумів, інакше не підійшов би до мене з таким наївним запитанням», — подумав я, посміхнувся і пішов до виходу.

Так, це була велика моральна перемога свідомості нових реалій української дійсності над традиційним космополітичним мисленням, що панувало у Радянській Армії. Але ж яка важка робота була попереду — зміна цього консервативного мислення, що складало серйозну загрозу для мирного розвитку демократичних перетворень у суспільстві. Проте крига була зламана.

ПОСТСКРИПТУМ

6 грудня... Цей день Україна тепер святкує як день своїх Збройних Сил. Закони, розроблені активістами СОУ, дозволили перейти безпосередньо до цивілізованого утворення Збройних Сил України, оскільки давали для цього правову основу. 22 грудня 1991 року вийшов наказ Міністра оборони України № 2 про зарахування до складу Міністерства оборони першої групи офіцерів. У цьому списку я значився керівником групи консультантів міністра оборони. І вже 18 січня 1992 року приводив до присяги на вірність українському народу вірних синів її під час урочистого мітингу на майдані біля Святої Софії у Києві.

ВІЙНИ XXI СТОЛІТТЯ

На початку XXI століття сучасний світ зіштовхнувся з активізацією «скажених рухів» — акцій тероризму, які вже переросли у терористичні війни, що мають невизначену мотивацію і належать до категорії збройних конфліктів, здійснюваних за принципом самоутвердження організаторів та ідеологів ціною будь-яких жертв.

Основою такої ідеології є релігійний фундаменталізм або відчайдушна реакція, помста і безвихідь, у яку потрапляє терорист, глибокі психічні розлади, а нерідко — всі ці чинники водночас.

Антицивілізаційна терористична акція в США 11 вересня 2001 року стала початком нових терористичних війн — без будь-яких правил. Завдяки обмеженому масштабу їх наслідки є значно меншими порівняно зі звичайною війною чи військовою кампанією. Однак терор має більший присмак насильства та жорстокості. Більше того, терористична війна не підкоряється традиційним суспільним правилам. Вона характеризується використанням обмежених ресурсів для ведення необмеженої агресії. Це неодмінно ставить національні збройні сили у невигід-

не становище навіть до початку війни, оскільки вони мають дотримуватися певних правил. Це пояснює, як певна терористична організація може завдати «головного болю» такій країні, як США, а також чому «використання кувалди для знищення мурахи» часто є не ефективним. Виникнення тероризму посилює враження, що національним збройним силам, навіть потужним, важко виграти гру не за правилами.

Єдиним засобом захисту демократичних цінностей в тій або іншій частині Земної кулі є так звані війни національних інтересів, які виникають внаслідок проголошення в рамках доктрини національної безпеки низки питань (у тому числі й геополітичного характеру) та інтересів, що належать до сфери життєво важливих.

Так, наприклад, народилася «доктрина Монро», за якою Північно-американський континент, Центральна Америка та країни Карибського басейну були оголошені сферою життєво важливих інтересів США і яка є підґрунтям усіх мотивів американського втручання у справи Західної півкулі.

Реалізація подібних концепцій не тільки може оперативніше «поставити на місце» агресора (Ірак проти Кувейту, 1991 р.), а й відновити справедливість і світовий правопорядок. Вона може «грати» м'язами, бути суддею і катом, коли це буде вигідно доктринеру. Навряд чи хто погодиться з тим, що бомбардування Дрездена, Хіросіми, а не так давно й Багдада (2003 р.) можна віднести до категорії необхідної оборони. Дії світової дипломатії та військовослужбовців, які входять до складу миротворчого контингенту ООН, переконливо свідчать, що багато складних проблем урегулювання конфліктів можна вирішити без потужних авіаційних бомбардувань і неминучих втрат серед цивільного населення.

Аналізуючи мотивації виникнення різних конфліктів і війн в умовах сучасності, їх можна класифікувати як територіальні, міжетнічні, міжобщинні, міжплеменні, між-

Виникнення тероризму посилило враження, що національним збройним силам, навіть потужним, важко виграти гру не за правилами.

конфесійні конфлікти; економічні війни, що переходять у збройні протистояння; громадянські, сепаратистські, ідеологічні, терористичні війни; війни національних інтересів; миротворчі операції; війни-казуси.

Територіальні конфлікти, як правило, мають прикордонний характер. Усього на Земній кулі мешкає близько трьох тисяч народів-етносів, із яких менше трьохсот мають власні державні утворення та автономії. Глобальне протистояння наддержав значно стримувало відкриті прояви конфліктів, які назрівали чи жевріли. Під час його ослаблення національно-територіальні протистояння посилювалися. Безумство територіальних війн у Нагірному Карабасі або Югославії вийшло за межі здорового глузду. Однак саме такі конфлікти, які посилюються релігійною ненавистю, економічними претензіями та кровною помстою, потребують втручання світового співтовариства.

Міжетнічні, міжобщинні, міжплеменні та міжконфесійні — це конфлікти, яким властиве протиставлення сторін за принципами «ми — вони», «друг — недруг», «старший — молодший», що є спонукальними мотивами до початку силових дій. Вони зберігаються й за умов, коли переселення етносів і великих соціальних груп різних конфесій було здійснено силоміць (етноцид, депортація) у процесі реалізації імперської політики або в результаті перерозподілу території чи колонізації. Створення деяких моноетнічних і моноконфесійних держав внаслідок розпаду колоніальних і тоталітарних імперій стало потужною міною, яка загрожує стабільності і цивілізованому світовому правопорядку.

Тривалі періоди протистояння інтересів національних і транснаціональних економічних структур у боротьбі за сфери економічного впливу, джерела сировини, ринки збуту призводять до економічних війн.

Небезпека розв'язання їх виникає й тоді, коли, згідно зі статтею 41 Статуту ООН, Рада Безпеки може застосовувати економічні санкції (заборону постачання зброї, військової техніки, сировини, промислової продукції, технологій, збройну блокаду) щодо країни, яка порушує міжнародний правопорядок, а інші, які є її економічними партне-

рами, діють в обхід санкцій. Згідно з цим положенням вводилося міжнародне ембарго проти Родезії, Лівії, Гаїті, Іраку та Югославії.

У XXI столітті залишається загроза виникнення громадянських війн, метою яких є перебудова суспільства, домінування в ньому певних політичних сил, зміна інститутів влади, встановлення або ліквідація диктатури окремих груп чи особистостей. Вони спалахують в Центральній і Латинській Америці, в Африці, на Аравійському півострові, Близькому Сході...

Однією із особливостей такого збройного конфлікту є те, що «повстання проти тирана» оголошується виправданим і законним відповідно до Міжнародних пактів про права людини.

Сепаратистські війни — це збройні конфлікти, які є результатом тенденції до суверенізації державних новоутворень. «Порядок денний для миру» встановлює жорсткі обмеження для цього процесу і визначає його винятково договірний характер. Однак зазвичай трапляються силові варіанти самосуверенізації, які зачіпають суверенітет, територіальну цілісність і недоторканість як метрополії, так і третіх країн. Це стосується подій в Боснії та Герцеговині, на Близькому Сході, в Абхазії, Південній Осетії та Наддніпрянщині. Щодо Нагірного Карабаху, то там самосуверенізація призвела до дик-

тату третьої сторони у формі агресії щодо Азербайджану з боку Вірменії та анексії значної частини азербайджанської території.

Світове співтовариство сьогодні не має дієвого інструменту — правових норм і механізмів їх реалізації, за допомогою яких розв'язання конфліктів стало б процесом керуваним і забезпеченим відповідною системою санкцій до порушників.

Війни проти інакомислення, які нерідко переростають у збройні конфлікти не тільки регіонального, а й глобального масштабів, подібні до зіткнення комуністичних і фашистських ідей, ісламського і християнського фундаменталізму, отримали назву ідеологічних. Світове співтовариство опанувало дієві засоби попередження знищення людей за ознаками інакомислення. Історичні прецеденти, створені зусиллями союзницьких коаліцій, такі як антифашистські рішення Нюрнберзького і Токійського міжнародних трибуналів, заснування міжнародного трибуналу в зв'язку з фактами геноциду в колишній Югославії, заганняють ідеологів людиноненавистництва в глухий кут, залишаючи їм для експериментів і маневрів лише невеликі країни-«заповідники» або можливість реалізації своїх спрямувань шляхом терору і диверсій.

Сергій МОСОВ

Борис КОМСЬКИЙ:

*«Ти довго стогнала під кованим чоботом ката,
І серце боліло за тебе, Вітчизно Весни.
Я з ворогом б'юсь, щоб вільно могла ти співати
Яскраві, як сонце, барвисті, мов травень, пісні...»*

Чи я тебе побачу знову,
Дніпро стрімкий,
Дніпро шовковий?
Чи знов з тобою обіймусь?
Чи я заплачу над тобою
Попід Чернечою горою,
Чи я до тебе повернусь?..
Серпень, 1941 р.

Далеко ви, Дніпро чудовий
І красень місто понад ним.
Там плачуть сироти і вдови,
І ворог воду ту Дніпрову
Черпає шоломом брудним.
І ти знесеш, Старий, образу?
І прах Шевченка все простить?
Ти хвилию не змиєш разом
Оту проклятую заразу,
Що землю мучить і ганьбить?!
Листопад, 1941 р.

Україно моя, кохана моя Україно!
Я знову з тобою, я чую знайомі пісні.
Я бачу страшні, залиті кров'ю руїни
І коси жіночі, що сивими стали, як сніг.

Напередодні чергової річниці визволення Києва від німецько-фашистських загарбників ми подаємо на шпальгах часопису добірку віршів, написаних понад 60 років тому сімнадцятирічним юнаком Борисом Комським... Безмежна любов до рідної України переповнювала душу юнака, і на папір лягали рядки, які не можна читати без сліз...

Визволяючи від фашистської навали Орловщину, Брянщину, Білорусь, Польщу та Східну Пруссію, Борис Григорович не розлучався з «Лейкою и блокнотом» аж до самого Берліна, де й зустрів Велику Перемогу...

Визнання та глибока шана прийшли до патріарха вітчизняної військової журналістики вже після війни. Журналіст з понад сорокарічним стажем, Комський став добре відомим широкому загалу ще й як талановитий літератор. Він — автор багатьох книжок, виданих українською, білоруською, англійською, французькою, єврейською, арабською мовами... Крім військових видань, твори Бориса Григоровича друкувалися в часописах «Огонёк», «Смена», «Україна», «Жовтень» ... А ще він лауреат золотої та трьох срібних медалей ВДНГ СРСР, якими був нагороджений за участь у конкурсах, проведених під патронатом Співки журналістів та Співки кінематографістів Радянського Союзу...

Врешті-решт, полковник Комський виховав і вивів у люди не лише двох чудових синів, а й велику когорту військових журналістів, яким поталанило пройти чудову школу газетярської справи у Педагога та Наставника, ім'я якого ще за життя стало Легендою...

Я бачу Дніпро — він вільно тече, мов розкутий.
І місто величне, що гордо стоїть понад ним.
Він знову цілує — забувши про старість Славута —
Шевченкову гору і наші безкрайні лани.
О, нене моя! Каштани, дуби і тополі,
Вишневі садочки. Знайомі з дитинства хатки.
І місяць сріблястий, що плаває в небі поволі
І вишиті ніжно завітні дівочі хустки...
Ти довго стогнала під кованим чоботом ката,
І серце боліло за тебе, Вітчизно Весни.
Я з ворогом б'юсь, щоб вільно могла ти співати
Яскраві, як сонце, барвисті, мов травень, пісні.
До дня боротьби не знав ні хвилини спокою,
Твій образ страждальний завжди преді мною стояв.
І кров, що пролив я за руською річкою Окою,
Пролита за тебе, безцінна Вітчизно моя.
Грудень, 1943 р.

В стылой землянке, уставший отчаянно,
Слушая друга печальный рассказ...
Вдруг размечтался!
О встрече случайной — радостной встрече,
Что будет у нас.
Годы пройдут — и война, как в тумане,

Станет казаться забытой бедой.
 Будет давно заживленные раны
 Внукам показывать воин седой...
 Может, на станции, может, в трамвае,
 Может, на шумный придя карнавал,
 Я по приметному шраму узнаю
 Парня, с которым Бобруйск штурмовал...
 Долго мы будем сидеть, вспоминая
 То, что легендой потом обрастет:
 Бой за Ольшанами, бату Исяя,
 Спасших нам жизнь врачей и сестер...
 Выпьем по чарке, по третьей, по пятой —
 Граммами водку не будем считать!
 Выпьем за павшего нынче комбата,
 Нас научившего смерть презирать...
 1944 р.

Свистит шрапнель. Дороги в клубях пыли.
 Десятки ИЛов небеса кроют.
 Мы с боем в Белоруссию вступили,
 А за спиною — Брянские края...
 О ты, сестра родимой Украины,
 Омытая днепровскою волной,
 Встречай меня, прими меня, как сына,
 Что отнят был у матери войной.
 Под Будюю, в лесном бою за Минском,
 Неся врагу смертельные дары,
 Я мстил за горе неньки Украины,
 За Бабий Яр, где друг живым зарыт.
 Сама земля разбойникам простит ли?
 Иль дрогнет чья-то мстящая рука?!
 Я помню, что расстрелян мой учитель
 С задачником в кармане пиджака...
 1945 р.

...В беде и позоре страна побежденных
 В угрюмом молчаньи нам смотрит вослед.
 Бредут из-за Одры немецкие жены,
 Укутав детишек в изношенный плед.
 Злорадства в нас нет.
 Но и жалости нету!
 По древним законам — лежачих не бьем.
 Хоть трижды мы прокляли сторону эту,
 В колодцы людей не кидали живьем.
 ...Мы много забыть при желаньи могли бы:
 Щемящую стужу и огненный шквал...
 Но разве забудешь, как Эхья Малиев
 Схватился за сердце и за мертво пал?
 Он был моим другом.
 Веселый и смелый —
 Я счастлив, что рядом пришлось воевать.
 О смерти не думая, очень хотел он
 Лезгинку на свадьбе моей танцевать...
 Встает пред глазами встревоженный Киев,
 Впервые увидевший тень «мессеров».
 И гибель отца.
 И сраженный Малиев.
 Разбитый Орел. И солдатская кровь...
 И это — простить?
 Пусть бредут восвояси,
 Глотая, как слезы, бессильную злость.
 Пеняй на себя, опрокинутый наземь,
 С мечом к нам пришедший непрошенный гость!
 1945 р.

У червні 2006 року до 65-ї річниці початку Великої Вітчизняної війни побачила світ колективна праця вітчизняних істориків «Україна в полум'ї війни. 1941—1945». Книга випущена видавництвом «Україна» на замовлення Державного комітету телебачення і радіомовлення України у рамках програми «Українська книга».

На основі аналізу великого фактичного матеріалу та архівних джерел автори монографії по-новому розглядають проведення Ставкою ВГК найважливіших операцій на території України, які суттєво вплинули на подальший хід Другої світової та значною мірою збагатили воєнне мистецтво.

За роки війни Збройні Сили СРСР провели понад 50 операцій групами фронтів, близько 250 фронтових та 1000 армійських операцій. Багато з них були здійснені на території України. На українському театрі воєнних дій постійно були зосереджені колосальні сили, які наприкінці 1943 року, наприклад, для вермахту становили близько 40 відсотків усіх його піхотних і 72 відсотки — моторизованих і танкових військ. Ставка ВГК сконцентрувала там 42 відсотки стрілецьких та понад 80 відсотків танкових і механізованих з'єднань та об'єднань. З осені 1943 року на теренах України діяли війська п'ятого радянських фронтів — Білоруського, 1, 2, 3 та 4-го Українських, сили Чорноморського флоту та Азовської й Дніпровської військових флотилій. Усе це відображено у монографії. Висвітлюючи провідну роль людського фактора в перемогах, автори праці, на відміну від багатьох радянських істориків, які обмежувалися героїзацією керівних діячів, зосереджують основну увагу на мужності й хоробрості рядових бійців і командирів, їхніх ратних подвигах. Водночас зазначається, що на окупованих територіях мав місце колабораціонізм, а на фронті поряд з масовим героїзмом і відвагою траплялися порушення військовослужбовцями Присяги на вірність Батьківщині.

Презентація книги відбулася у Національній академії оборони України. Начальник академії — генерал армії України, кандидат історичних наук Віталій Радецький відмітив, що в одній книзі неможливо висвітлити всі питання, пов'язані з подіями Великої Вітчизняної війни. Тому автори праці, спираючись на перші повоєнні, пізніші радянські й новочасні публікації, численні зарубіжні дослідження, архівні документи, зробили спробу відтворити насамперед ті важливі операції радянських військ на території України, які суттєво вплинули на подальший хід Другої світової війни, розкрили особливості планування цих операцій і втілення у життя командирських задумів. Крім того, як вказав начальник академії, дослідники прагнули показати мужність і героїзм наших земляків, які брали участь у визволенні країн Східної і Південно-Східної Європи, самовіддано билися у складі сил Тихоокеанського флоту на морському театрі воєнних дій, у складі сил Амурської військової флотилії та військ Забайкальського, 1-го і 2-го Далекосхідних фронтів — на території Маньчжурії проти мільйонної Квантунської армії, наближаючи довгоочікуваний мир.

«ДУШУ — БОГОВІ, СЕРЦЕ — ДАМІ, ЖИТТЯ — ДЕРЖАВІ, ЧЕСТЬ — НІКОМУ!»

Якщо вірити статистиці, то в Україні із шести з половиною мільйонів дітей шкільного віку понад 100 тисяч — сироти. Дванадцятьом з них пощастило: їм допоміг колектив мукачівського військового ліцею з посиленою фізичною підготовкою.

Двоє із вихованців вже стали офіцерами, п'ять юнаків навчаються у вищих навчальних закладах, а ще п'ятеро — поки що ліцеїсти. До речі, цей мальовничий край має найвищий рівень безробіття по Україні: батьки залишають своїх дітей і мандрують по всьому світу в пошуках заробітку або зайняті «човниковим» бізнесом.

— У квітні 1999 року з метою поліпшення соціального захисту дітей-сиріт та забезпечення якісної підготовки молоді до вступу у вищі військові навчальні заклади за розпорядженням Президента України було створено кілька ліцеїв з посиленою військово-фізичною підготовкою, — говорить начальник мукачівського ліцею полковник Олександр

Гальченко. — Крім Мукачева, такі самі заклади відкриті в Автономній Республіці Крим, Запорізькій та Одеській областях. На сьогодні у нас навчається п'ятеро сиріт. Звісно, це небагато. Однак ми приймаємо також дітей із багатодітних сімей та юнаків, батьки яких загинули при виконанні службових обов'язків чи мають чорнобильські пільги. Цього року лави наших вихованців поповнилися ще 120 юнаками. А загалом у нас навчається 207 ліцеїстів. Є й такі вихованці, які мають заможних батьків. Але реально хлопці зростають в атмосфері такого «вседозволу», що ще трохи — і вони отримали б так званий «синдром бродяжки». Десь батьки не приділили належ-

ної уваги своєму малюку, щось пропустила школа, не розібравшись, чому дитина не ходить на уроки. Хвалитися не буду, але через рік навчання — їх уже не впізнати.

— Безпритульні діти — це проблема суспільства, його біда, — долучилася до розмови практичний психолог ліцею Ганна Бегей. — Психологічні проблеми дитини, яка провела на вулиці рік чи два, збільшуються стократ. І чим дитина доросліша, тим важче їй допомогти. Коли підліток пожив під відкритим небом і побачив зворотний бік життя, він морально травмований і для його адаптації потрібен значний час. А вже у цьому віці відбувається переоцінка цінностей. Підліток прагне комусь сподобатися, у нього яскраво виражене почуття справедливості і намагання адекватно оцінювати свої вчинки.

— Причини, які штовхають підлітка на вулицю або на злочин, слід шукати в нас, дорослих, — вважає полковник Гальченко. — До речі, ми не приймаємо до ліцею дітей, які знаходяться на обліку комісії у справах неповнолітніх, з поганим станом здоров'я, а також тих, хто стоїть на обліку в наркодиспансері чи має алкогольну залежність. За соціальним походженням найбільший відсоток вихованців — це діти із малозабезпечених сімей, а також діти військовослужбовців різних силових структур. Приблизно 20 відсотків ліцеїстів — юнаки, яких аж ніяк не можна віднести до категорії незахищених верств населення. Без сумніву, вони можуть навчатися не в спеціалізованих навчальних закладах, а в звичайних загальноосвітніх школах. Але ми добре усвідомлюємо, що серед батьків є чимало таких, хто «влаштовує» своїх дітей на навчання до ліцею, переслідуючи лише одну мету — захистити своє чадо від згубного впливу вулиці. Але якщо хлопець по-справжньому зацікавився військовою справою, то що ж у цьому поганого...

Звісно, певним компромісом у вирішенні цієї проблеми могло б стати запровадження платного навчання для тих дітей, на яких не поширюються пільги. Тобто за формулою «плати і за себе, і за того хлопця». Отже, був би збережений принцип соціальної справедливості й інтереси батьків, так зацікав-

лених у тому, аби їхні діти здобували освіту в спеціалізованих навчальних закладах. Та й у силових відомствах така пропозиція, вважаю, знайшла б схвальні відгуки.

До слів начальника ліцею можна лише додати, що з кожним роком кількість ліцеїстів, які вступають до вищих військових навчальних закладів, на жаль, зменшується, а більшість випускників продовжують навчання... у цивільних освітніх закладах та закладах інших силових структур. Причина саме такого вибору випускників криється насамперед у падінні престижу військової служби.

Але повернемося до дітей, для яких навчання у військових ліцеях — не просто забаганка, а справді єдиний шанс отримати освіту і разом з нею «путівку в життя».

Як може вплинути збільшення кількості ліцеїстів-сиріт на моральний клімат спеціалізованих навчальних закладів? Чи не почувають себе вихованці-пільговики обділеними поряд з тими, хто, маючи впливових батьків, вихідні та святкові дні, як правило, проводить не в колі ровесників, а на заміських дачах чи в затишних квартирах?

— Головним нашим завданням є підтримання таких відносин між вихованцями, які базуються не на почутті страху перед силою чи «крутизною» батьків, а на гідності та гордості за своїх товаришів, бажанні бути кращим у військовій справі, стрійовій підготовці чи спорті, — переконаний командир роти мукачівського ліцею, учасник бойових дій в Афганістані підполковник Михайло Перов. — Вони повинні змагатися між собою саме в цьому, і тоді питання соціального статусу їхніх батьків відійде на другий план.

Зберігати традиції ліцею повинен старший, випускний курс, якому це право урочисто передається від попереднього випуску і який виходить у світ з надбаннями, отриманими в ліцеї. Від цього залежить і позитивний імідж ліцею.

На жаль, у нас мало традицій по відношенню до сиріт. Але пригадую, колись у ліцеях було заведено так, що вихованці старших курсів брали малолітніх ліцеїстів-сиріт на канікули у свої сім'ї або робили їм подарунки до свят. Було б добре, якби цю чудову традицію вдалося відновити й нам ...

Юрій ЛАВРОВ

Ідея підготовки професійних військових змалку не є новою. Зокрема, у давній Спарті для військової справи відбирали найспритніших і фізично витривалих хлопчаків. Згадайте преторіанців і глadiatorів у Давньому Римі, яничар Турецької імперії, якими доволі часто ставали діти захоплених у полон українців. У середньовічній Європі та Японії діти феодалів — майбутні лицарі і самураї теж починали свою військову підготовку, ледь зіп'явшись на ноги. Вже за тих часів існували прообрази шкіл, в яких фахівці з дитячої психології робили все можливе, щоб дитина з часом стала справжнім бійцем.

Україна в цьому сенсі не є винятком. Так, у Запорозькій Січі існувала посада отамана січової школи (військовий служитель), який опікувався освітою дітей. Джури — так звалися вихованці січових шкіл — не тільки опановували письмо, читання, співали в церковних хорах, але й разом з козаками навчалися фехтуванню, стрільбі, подоланню перешкод на коні. Після закінчення курсу бойових мистецтв вони або продовжували навчання у Києво-Могилянській академії або ставали священиками у запорозьких церквах чи козаками. Однак про військову підготовку майбутніх козаків піклувалася виключно їхня родина, до речі, майже кожна. В цьому, мають, секрет військового професіоналізму козаків... Але українці можуть пишатися тим, що прототипом суворовських училищ стала саме Українська військово-підготовча школа імені Фрунзе у Харкові, створена у 1924 році.

Вперше навчання дітей військового фаху системно, за державний кошт та із залученням на посади викладачів досвідчених військових професіоналів почалося лише з XVIII ст. у Франції, Пруссії та Росії.

Вихованцями училищ могли стати тільки діти дворянського роду. Але вже після Жовтневої революції ситуація докорінно змінилася. Відомі численні факти, коли навіть колишні сироти-«безпризорники», які виховувалися в школах з військовим ухилом, ставали талановитими військовими найвищого рівня. Такі офіцери — гордість армії, народу і держави. За прикладом далеко ходити не треба, згадаємо військових геніїв українців маршала Радянського Союзу Петра Батицького, генералів Стогнія, Табунченка, Кондратенка та інших.

Сексуальне здоров'я — важлива складова загального емоційного і фізичного стану людини. Хоча еректильна дисфункція (ЕД) і не загрожує людському життю, її не можна вважати за дріб'язкову проблему. Поширеність цього захворювання залежить від віку. Вчені прогнозують, що в 2025 році можна очікувати понад 322 млн випадків ЕД у світі.

ЕРГОС®

тел/факс: (044) 405-24-44, моб.: 8 050 442-35-07
E-mail: science@farkos.ua, farkos@farkos.ua, <http://farkos.ua>

У більшості чоловіків подібний стан виникає періодично через надмірне напруження, вживання великої кількості алкоголю чи перевтому. Однак, якщо проблема не зникає, то, ймовірно, це прояви еректильної дисфункції.

За останні 15 років з'явилося багато нових методів лікування ЕД. Одним із них є поліпшення якості лікарських форм препаратів, які б могли виявляти свою дію протягом 5–10 хвилин після їх прийому, що надало б можливість пацієнту самому контролювати час статевого контакту.

Одним із таких препаратів є «ЕРГОС», який можна розжувати і затримувати в порожнині рота, що сприяє прискоренню його дії.

У дослідженні препарату *сілденафіл цитрат* («Ергос», виробник «ФарКоС», Україна) брали участь 20 чоловіків, які скаржилися на розлад еректильної функції. Із супутніх захворювань у них найчастіше діагностувалися астено-невротичний синдром і вегето-судинна дистонія.

Пацієнтам пропонувалося розжувати таблетку (50 мг) «ЕРГОСА» і затримати її в ротовій порожнині до повного всмоктування (2–3 хв). Відзначено, що застосування цього препарату сприяє прискоренню кровотоку через 6 хвилин після його прийому у середньому на 53,6%, що достатньо для досягнення і підтримання ерекції.

Усі пацієнти підтвердили високу ефективність препарату.

ВІЙСЬКО

УКРАЇНИ

Передплатний
індекс: 74101

Модельна студія «Fashion Look»

04071, М. КИЇВ
 ВУЛ. ВЕРХНІЙ ВАЛ, 34
 ТЕЛ./ФАКС: (044) 467-7540
 WWW.EPOS.KIEV.UA
 E-MAIL: RECOVERY@EPOSMAIL.KIEV.UA

ЦЕНТР ВІДНОВЛЮВАННЯ ІНФОРМАЦІЇ №1 В УКРАЇНІ

Відновлення інформації на всіх типах носіїв
 з використанням технологій світового лідеру
 ONTRACK DATA recovery та власних розробок

Гарантоване знищення інформації

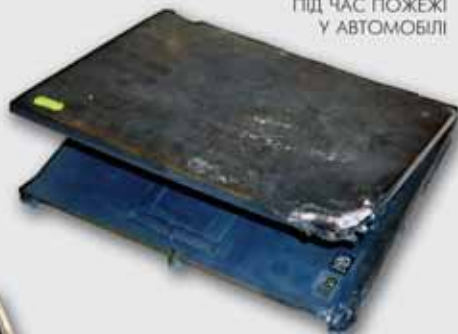
Діагностика та ремонт
 накопичувачів
 любого ступеню
 складності

EPOS
Ontrack™
 відновлення даних

ПОШКОДЖЕНІ
 ЖОРСТКІ ДИСКИ
 (HDD)

НОУТБУК, ПОШКОДЖЕНИЙ
 ПІД ЧАС ПОЖЕЖІ
 У АВТОМОБІЛІ

КОМП'ЮТЕР ПІСЛЯ ПОЖЕЖІ

ІНФОРМАЦІЮ ВІДНОВЛЕНО!